

АГУУЛГА

1. Төслийн танилцуулга	3
1.1. Товч танилцуулга.....	3
1.2. Төслийн хүчин чадал	3
1.3. Технологийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим.....	4
1.4. Тоног төхөөрөмж, техникийн үзүүлэлтүүд	5
1.5. Төслийн байгалийн баялаг ашиглалт	9
1.6. Төслөөс гарах хог хаягдал	10
2. Төслийн талбай, түүний орчны байгаль орчин, нийгэм-Эдийн засгийн төлөв байдлын тодорхойлолт	13
3. Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	18
3.1. Гол сөрөг нөлөөлөл.....	18
3.2. Болшошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	19
4. Байгаль орчны менежментийн тухайн жилийн төлөвлөгөөний гол зорилт	21
5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	22
6. Нөхөн сэргээлт, тохижилтын төлөвлөгөө	24
7. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	26
8. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	27
9. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	28
10. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	31
12. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь	38
13. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал.....	39

1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр

“М Кэй Ай” ХХК

Улсын бүртгэлийн дугаар: 9019007128

Регистрийн дугаар: 2626411

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг

Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, UB март худалдааны төвийн 5 давхарт 510 тоот.

Утас/Факс: +976-11-311170, 91110093, 91111193

Утас:

Төслийн байршил

Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн 20-р хорооны нутаг дэвсгэр “Хүнс Трейд” ХХК-ийн эзэмшилд байгаа үйлдвэрлэлийн зориулалттай 1.36 га газарт түрээсээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Зураг 1. Төсөл хэрэгжих талбайн ерөнхий байршил

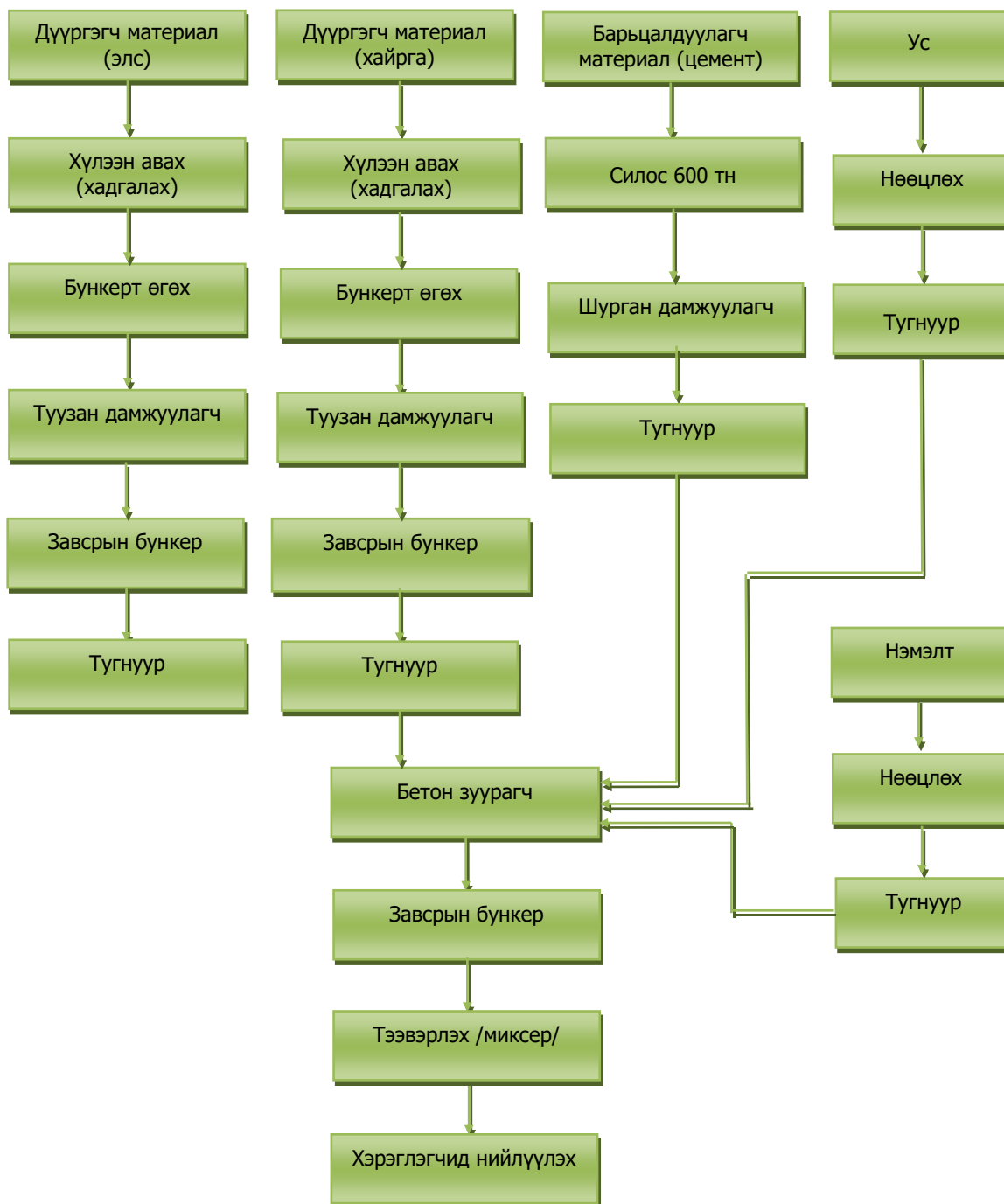
1.2. ТӨСЛИЙН ХҮЧИН ЧАДАЛ

Тус компанийн хэрэгжүүлэх бетон зуурмагийн үйлдвэр нь БНСУ-ын “Batcher Plant” загварын тоног төхөөрөмжийг суурилуулсан ба М100-М400 маркийн бетон зуурмагийг цагт 150 м³ үйлдвэрлэх хүчин чадалтай.

Зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлтийн байдлаас хамаарч жилд дунджаар 70000м³, сард 7000м³ орчим бетон зуурмаг үйлдвэрлэх хүчин чадалтай. Төслийн хүрээнд нийт 7 хүнийг ажлын байраар хангасан.

1.3. ТЕХНОЛОГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮНДСЭН ЗАРЧИМ

Бетон зуурмагийн үйлдвэр нь компьютер удирдлагатай, технологи арга ажиллагаа нь бүрэн автомат юм. Үйлдвэрлэлийн технологи нь түүхий эдийг хүлээн авах-хадгалах-зөөвөрлөх-хэмжих-бетон зуурмаг бэлтгэх-хэрэглэгчдэд нийлүүлэх гэсэн үндсэн технологийн дарааллаар явагдана.

Зураг 2. Бетон зуурмагийн үйлдвэрийн технологийн схем

Хүснэгт 1. Технологийн үйл явцын зохион байгуулалт

Үйлдлийн дараалал	Технологийн дараалал	Аюулгүй ажиллагааны заавар	Ажилчин	
Цемент силосод хүлээн авах	Вагон тээврээр хүргэгдэн ирсэн цементийг вагоноос конвейрлуу хүлээн авч туузан дамжуулагчаар силосод хүргэнэ. Туузан дамжуулагч нь битүү төмөр бүхээгтэй байна.	Цемент буулгаж бай үед ойрхон хүмүүс байхыг хориглоно. Туузан дамжуулагчийн бэхэлгээг шалгаж, аюулгүй ажиллагааны дүрмийг чанд баримталж ажиллана. Буулгалт хийж байх үед хавлагыг гараар хаах, нээхийг оролдох, засвар үйлчилгээ хийхийг хориглоно.	Буулгах төхөөрөмжийн операторчин, Туслах ажилтан	1
Силосон дахь цементийн хэмжээг шалгах	Силосонд байгаа цементийн үлдэгдлийг төвшин заагчаар тодорхойлно.	Цементийн хэмжээг тодорхойлохын тулд зөөврийн гэрэлтүүлэгч ашиглан төвшин заагчийн тухайн заалтыг авах ба силосонд орохыг хориглоно.	Туслах ажилтан	1
Агуулахад элс хүлээн авалт	Элсийг ковшоор дүүргэгчийн агуулахад хүлээн авна.	Авто өөрөө буулгагчийн жолоочоос өөр хүн ажлын бүсэд байхыг хориглоно.	Ачигч тракторын оператор жолооч	1
Зарцуулалтын бункерүүдийг материалаар дүүргэх	Эхний ээлжинд элс татах ба дараагийн ээлжинд 5-10мм хайрга, эцэст нь 10-20мм хайргыг татаж зарцуулалтын бункерт дүүргэлт хийх ба бункерүүдэд хэт дүүргэлт хийхийг хориглоно.	Зарцуулалтын бункерүүдэд дүүргэлт хийх үед хамгаалах хэрэгслийг заавал хэрэглэх, төхөөрөмж ажиллаж байх явцад хашлага хайс давах, амсрын торон дээгүүр явах, шилжихийг хориглоно. Бункерийг зөвхөн амсрын хаалт торонд хүртэл дүүргэнэ.	Операторчин	2
Материал тугнах, тэдгээрийг холигчид ачаалах ба бетон хольц бэлтгэдэг.	Бетонд элс, хайрга, цементийг тугнан холигчид хийж усыг нэмж 1 минут зуурч тээврийн хэрэгсэлд ачаална.	Тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн, ажлын бэлэн байдалд байгаа эсэхийг хянаж байх, материал тугнах, тугнагчийн заалтыг зөв тохируулах, холигчид тугнасан, материалыг зөвхөн ажиллаж байх явцад ачаална. Холигч ажиллаж байх үед материалыг гар багаж хэрэгслээр түлхэх, хусаж буулгах үйлдэл хийхийг хатуу хориглоно. Операторчин нь нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл хэрэглэсэн байвал зохино.	Ахлах, туслах оператор	1
Холигчийг угаах ба цэвэрлэх	Юүлэх хавхалгыг онгойлгож даралттай усаар холигчийн гадна, дотор талыг угааж, авто өөрөө буулгагчид ачиж зайлуулна.	Угаах, цэвэрлэх ажлыг зөвхөн төхөөрөмжийг хүчдэлээс салгаж, зогсоосон нөхцөлд гүйцэтгэнэ.	Туслах ажилтан	1

1.4. ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖ, ТЕХНИКИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

- Төвлөрсөн эрчим хүчний системд өөрийн олон улсын чанарын шаардлага хангасан, алдагдал багатай трансформатор бүхий КТПН-р хангагдана.
- 25 м гүнтэй, 8.0 л/с ундаргатай худагтай.

Хүснэгт 2. Түүхий эдийн агуулах

Түүхий эдийн нэр	Тоног төхөөрөмжийн нэр		Багтаамж	Тоо ширхэг
Цемент	Силос		600тн	1
Хайрга	Дүүргэгч материалын нөөцлөх талбай	элс	1925м ³	1
		хайрга	1500м ²	1
Ус	Ус нөөцлөх сав		50тн	1

Хүснэгт 3. Үйлдвэрийн үндсэн тоног төхөөрөмжийн тодорхойлолт

д/д	Тоног төхөөрөмжийн нэр	хэмжих нэгж	тоо ширхэг	Хүчин чадал
1	Бетон зуурагч	м ³	1	Багтаамж 2.5
2	Ковш	м ³	1	3.1
3	Дүүргэгчийн бункер	тн	3	6
4	Цементийн силос	тн	1	600
5	Шурган дамжуулагч	тн	1	70
6	Насос	ш	4	
7	Цементийн дозатор	кг	1	туналах хэмжээ 1000
8	Дүүргэгчийн дозатор	кг	3	туналах хэмжээ 1000
9	Ус тунлагч	м ³	1	
10	Бункерийн доргиурууд	ш	9	

Бетон зуурмагийн үзэл:

Элс, хайрга хүлээн авах хэсэг:

Цемент хүлээн авах төмөр зам, силос:

Элс, хайрганы Туузан дамжуурга:

Бетон түгээх хэсэг:

Цахилгааны шит:

Автомат удирдлагын самбар

Зураг 3. Үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжүүд

Усан сангийн байр:

Химийн нэмэлт бодис хадгалах агуулах:

Үйлдвэрийн талбайн хүнсний ногооны хүлэмж:

Лабораторийн байр:

Гүний худаг:

Зураг 4. Үйлдвэрийн барилга байгууламжууд

1.5. ТӨСЛИЙН БАЙГАЛИЙН БАЯЛАГ АШИГЛАЛТ

Тус бетон зуурмагийн үйлдвэрлэлд байгалийн баялгаас ус, элс, хайрга, дайрга, цемент хэрэглэгдэнэ.

Дүүргэгч материал элс Очирням"ХХК, "Хөх шугам"ХХК, -"Техник импорт" ХХК, Хөтөл Цемент шохой"ХК, "Монцемент билдинг материалс"ХХК, "Мак Евроцемент"үйлдвэрүүдээс мөн бетоны нэмэлтийг “Кемистар” ХХК-аас гэрээний дагуу тээвэрлэн авч байна.

Хүснэгт 4. “М Кей Ай” ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэрт жилд шаардагдах материалын хэмжээ

Үзүүлэлт	Цемент	Хайрга	Элс	Ус	Нэмэлт бодис
БМ 250	377	1083	743	193	1.885
Жилд, тн	26390	75880	52010	13510	131.95

Тайлбар: Энд дунджаар хамгийн их түгээмэл эрэлт хэрэгцээтэй БМ250 маркийн бетон зуурмаг үйлдвэрлэх үеийн орц нормоор авав.

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн өгсөн мэдээллээр сүүлийн 3 жилд бетон зуурмаг үйлдвэрлэх үед зарцуулсан түүхий эд, материалын хэмжээг хүснэгт 10-аар үзүүлээ.

Дүүргэгч материал: Бетон зуурмагт хэрэглэгдэх элс нь MNS392:98 Барилгын ажилд хэрэглэгдэх элс техникийн шаардлага, стандартад заасан техникийн шаардлагыг хангасан байна. Хайрга ба буталсан хайрга чулуу, элсийг өөрийн карьераас авто тээврээр татан авч үйлдвэрийн ажлын 7 хоногийн хэрэглээг хангахуйцаар талбайд нөөцөлнө.

Бетон зуурмагт хэрэглэх ус нь MNS ISO 12439:2012 стандартыг хангасан ус хэрэглэнэ. Бетон зуурмагт хэрэглэх усаа худгаас хангана.

Үйлдвэрийн усны хэрэглээний тооцоо

“М Кей Ай” ХХК-ийн Бетон зуурмагийн үйлдвэр нь жилд нийт 9 сарын хугацаанд буюу ойролцоогоор 220 хоног ажиллахад жилд дунджаар 70000 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэж ирсэн байна. Энэ хэмжээний зуурмаг үйлдвэрлэхэд зарцуулах усны хэмжээг БОНХАЖ-ын сайдын 2015 оны 07 сарын 30-ны өдрийн А/301-р тушаалаар баталсан “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм”-ын дагуу тооцож хүснэгт 6-д харуулав.

Хүснэгт 5. Үйлдвэрийн жилийн ус хэрэглээний тооцоо

№	Ус ашиглалт	Хүчин чадал	Ус хэрэглээний норм	Жилийн нийт ус хэрэглээ, м ³
1	Технологийн хэрэгцээ	70000	0.3 м ³	21000
2	Ахуйн хэрэглээ	7	25 л	36
3	Зүлэг, талбайн усалгаа 10%	1360 м ²	4 л	163.2
4	Зам, талбайн усалгаа 50 %	6800 м ²	2 л	408.0
Нийт				21607.2

Жич: Зүлэг, зам талбайн усалгаа өдөр бүр хийгдэхгүй, жилд дунджаар хуурайшилттай үед 30 хоногт хийгдэнэ гэж тооцсон болно.

1.6. ТӨСЛӨӨС ГАРАХ ХОГ ХАЯГДАЛ

Хатуу хог хаягдал: Бетон зуурмагийн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанаас гаргах хог хаягдал нь түүхий эд хураах талбайн орчимд хайрга, дайрга тархаж хаягдал болох тул тэдгээрийг тараахгүй байх арга хэмжээ авах хэрэгтэй.

Харин тоног төхөөрөмжийн засвар, үйлчилгээний явцад ашиглалтаас бүрмөсөн гарсан мотор, сэлбэг хэрэгсэл зэрэг зүйлс гарч болох юм. Гэвч эдгээрийг хоёрдогч түүхий эд хүлээн авах цэгүүдэд тушаадаг.

Ахуйн хог хаягдал: Үйлдвэрийн ажиллагсдын ахуйн болон цайны газрын хоол хүнсний зүйлийн үлдэгдэл, баглаа боодол зэрэг хатуу хог хаягдал гарах ба нэг хүнээс хоногт 1,5 кг хог хаягдал гарна гэвэл үйлдвэрт ажиллах 8 хүнээс хоногт бүгд 57.0 кг буюу сард 1.5 тн орчим, жилд 14.0 орчим тн хатуу хог гарахаар байна. Иймд ахуйн болон үйлдвэрийн гаралтай, дахин ашиглах боломжтой хатуу хог хаягдлыг ангилж ялгасан, шаардлага хангасан хогийн цэгт төвлөрүүлэн зохих журмын дагуу зайлуулж хэвшсэн байна.

Зураг 5. Ахуйн хатуу хог хаягдлын цэг

Зураг 6. Үйлдвэрийн хатуу хог хаягдлын цэг

Шингэн хаягдал: Үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас гарах шингэн хаягдал нь бетон зуурагч болон тээвэрлэгч машины цэвэрлэгээнээс гарсан бохир ус байна. Энд хоногт 1.56 тн, жилд 9 сар ажиллахад 343.2 тн бетоны агууламжтай ус хаягдал болон гарахаар байна.

Үйлдвэрийн туслах аж ахуй болох цайны газар, ариун цэврийн газруудад хэрэглэгдсэн бохир ус нь шингэн хаягдал болно. Унд ахуйн хэрэглээнээс 0.95 тн хоногт буюу сард 24.7м^3 бохир шингэн хаягдал гарна. Энэ нь ихэвчлэн хоол үндны зүйл, өтгөн ба шингэн ялгадас, ахуйн аяга таваг угаалгын бодис мэтээр бохирдсон байна.

Зураг 7. Нүхэн жорлон, ахуйн шингэн хаягдлын цэг

Хийн хог хаягдал: Үйлдвэрлэлийн явцад агаарт ямар нэгэн хий гарахгүй боловч түүхий эд буулгах, бункерт хийх, хадгалалтын явцад хуурайшилттай үед салхины хүч ихсэхэд агаарт тоосжилт үүсгэж болзошгүй. Мөн үйлдвэрийн үйл ажиллагаанд хэрэглэгдэж буй автомашинаас гарах хийн хаягдал нь агаарын бохирдлын тухайлсан эх үүсвэрт орж байна.

2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Судалгааны талбай орчим нь Туул голын 1-р дэнжид хамаарах бөгөөд газрын гадаргуу нь баруун урд талаасаа зүүн тийш ялимгүй хэвгий тогтоцтой өндрийн зөрүү 0.5м орчим бөгөөд голын хөндий дагасан хуучин салаа, хонхор, төлөвлөлт, хяналтгүй ашиглаж байсан хайрганы карьерын олборлолт зэрэгтэй холбогдон үүссэн бичил рельеф элбэгтэй талбай байна.

Геоморфологи, гидрогеологийн нөхцөл: Судалгааны раойнд дээд-орчин үеийн дөрөвдөгчийн настай, аллювийн гаралтай (alQIII-IV) элсэн чигжээстэй сайр, сайрган хөрс 6.0 метр хүртэл гүнд жигд тархсан. Сонгосон талбай нь геоморфологийн хувьд Туул голын хөндийн хуримтлалын гадаргуу болно.

Уур амьсгал: Судалгааны объект нь Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн 20 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрт оршино. Цаг уурын Буянт Ухаа өртөө төслийн талбайгаас хойд өргөргийн 47°51`, зүүн уртрагийн 106°45`-д, далайн түвшнээс 1272 м-ийн өндөрт буюу 10 орчим км-ийн дээр оршино. Төслийн район нь жилийн хүйтэн үеийн үргэлжлэх хугацаа урт, агаарын температурын жилийн болон хоногийн хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас бага, үүшил, агаарын чийгшил багатай эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай нутаг.

Судалгааны объект нь Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн 20 дугаар хорооны нутаг дэвсгэрт оршино. Цаг уурын Буянт Ухаа өртөө төслийн талбайгаас хойд өргөргийн 47°51`, зүүн уртрагийн 106°45`-д, далайн түвшнээс 1272 м-ийн өндөрт буюу 10 орчим км-ийн дээр оршино. Төслийн район нь жилийн хүйтэн үеийн үргэлжлэх хугацаа урт, агаарын температурын жилийн болон хоногийн хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас бага, үүшил, агаарын чийгшил багатай эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай нутаг.

Агаарын дулаан хүйтний горим: Төслийн районд агаарын температурын жилийн агууриг нь сарын дундаж температураар 41.3°C, хамгийн их, бага температурын дунджаар 55.1°C буюу жилийн доторх дулаан хүйтний хэлбэлзэл ихээхэн байдаг байна. Олон жилийн ажиглалтын цуваатай Буянт Ухаад үнэмлэхүй хамгийн бага температур 1954 оны 12 дугаар сарын 30-нд -49.0°C ажиглагдсан бөгөөд сүүлийн жилүүдийн мэдээгээр 2001 оны 1 дүгээр сарын 9-нд -46.7°C хүрсэн байна. Харин үнэмлэхүй өндөр температур “Барилгад хэрэглэх уур амьсгал ба геофизикийн үзүүлэлт. БНБД. 2.01.01-93”-д тэмдэглэснээр 1939 оны 7 дугаар сарын 15-нд 38.6°C гэж тэмдэглэсэн атал сүүлийн үеийн ажиглалтаар 2005 оны 7 дугаар сарын 15-нд 39.5°C хүрсэн байна. Өөрөөр хэлбэл хамгийн их, бага температураар агаарын температурын агууриг нь 88.5°C болсон байна.

Нарны цацраг: Нар гийгүүлэх цагийн сарын нийлбэр нарны өндрөөс хамаарч 12 дугаар сард хамгийн бага-164 цаг, 5 дугаар сард хамгийн их -288 цаг байна. Энэ үзүүлэлт нарны өндөр хамгийн их байдаг 6 дугаар сард гарахгүй байгаа нь 6, 7 дугаар сард манай оронд үүшил ихсэхтэй холбоотой юм.

Нийлбэр цацрагийн жилийн нийт хэмжээ 1276.7кВт цаг/м²-аас 1379.8 кВт цаг/м² байх ба жилийн явц нь шууд цацрагийнхтай ижил өвөл бага, зун их байдаг.

Хур тунадас: Төслийн районд 255.0 орчим мм хур тунадас унах бөгөөд түүний 92.0 хувь нь жилийн дулаан улиралд /4-9 дүгээр сарын хооронд/ орно. Жилийн хүйтэн улиралд хур тунадас тун бага унана. Жилдээ дунджаар 21.1 өдөр аянга цахилгаантай байдаг, хамгийн олондоо 35 өдөр хүрч байсан аж. Аянгатай бороо жилдээ дунджаар 28.1 цаг үргэлжлэх бөгөөд 7 дугаар сард хамгийн удаан үргэлжилдэг байна. Аянгатай борооны 56.6 хувь нь 30 минутаас 2 цаг орчим үргэлжилнэ.

Салхи шуурганы горим: Төслийн районд жилд дунджаар 13.9 өдөр шороон шуурга, 4.2 өдөр явган шороон шуурга шуурдаг. Шороон шуурганы 38.4% нь өдрийн 12-15 цагт, 16.7% нь 15-18 цагт, 22.8% нь 9-12 цагт тохиолдоно. 0.0-6.0 цагийн хооронд шороо шуурах нь ховор байдаг байна.

Жилийн дундаж байдлаар зүүн өмнөд ба өмнөдийн салхи зонхилох боловч тухайн газар орны хотгор гүдгэрээс хамаарч газар бүр өөр өөр.

Агаарын чанар: Төсөл хэрэгжих орчин нь сүүлийн үед эрчимтэй барилгажиж, барилгын ажил хийгдэж байгаа орчин бөгөөд барилгын ажил нь дулааны улиралд явагдаж байгаа тул газар шорооны ажил, барилгын материал тээвэрлэлт зэрэг автомашины хөдөлгөөн зэргээс агаарт тоосжилт, хорт хий ялгарах зэрэг нэмэлт хүчин зүйл их байна.

Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол 10 дугаар сараас эхлэн дараа оны 3 дугаар сар хүртэл ихэсдэг байдал ажиглагдаж, цаг агаарын тааламжгүй нөхцөл /температурын инверси, хүйтэн өвөл/ бүрэлддэгтэй холбоотой. Хүйтний улирлын агаарын бохирдлын эх үүсвэрийн 80% нь гэр хороолол болон усан халаалтын зуухнаас, 10 орчим хувь нь авто тээврийн хэрэгслээс, 6 орчим хувь нь дулааны цахилгаан станцаас, 4 орчим хувь нь хог шороо, хөрсний бохирдлоос үүсдэг байна.

Төслийн талбайд 2019 оны 05 сарын 23-нд ЦУОШГ-ын БОХЗТЛ-ын техникч агаарын чанарын хэмжилт хийсэн бөгөөд энэхүү хэмжилтийн үр дүнгээс харахад Агаарын чанарын стандарт MNS 4585:2016, Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, ажлын байрны орчин MNS 4990:2000 стандартуудыг давсан үзүүлэлтгүй байна.

Физик бохирдол: Физик бохирдолд хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй шуугиан, доргио, цахилгаан соронзон орон, радио идэвхт бодисын ионжуулах цацрал, дулааны цацрал, хэт ягаан цацрал багтдаг. Төслийн талбайд автомашины хөдөлгөөн, хот тосгон, үйлдвэрийн үйл ажиллагааны хөлд нэрвэгдэж физик элэгдэлд нэлээн орсон тул байгалийн унаган төрхөө бүрэн алдсан.

Үйлдвэрлэлийн явцад агаарт ямар нэгэн хий гарахгүй боловч түүхий эд буулгах, бункерт хийх, хадгалалтын явцад хуурайшилттай үед салхины хүч ихсэхэд агаарт тоосжилт үүсгэж болзошгүй. Мөн үйлдвэрийн үйл ажиллагаанд хэрэглэгдэж буй автомашинаас гарах хийн хаягдал нь агаарын бохирдлын тухайлсан эх үүсвэрт орж байна.

Судалгааны ажлын явцад төслийн талбайд хэмжсэн дуу чимээний хэмжилтээс харахад харьцангуй тааламжтай орчин байна. Бүтээн байгуулалт, барилгын ажил хийгдэхээр автомашины хөдөлгөөн, газар шорооны ажлын үед машин тоног, төхөөрөмжийн дуу чимээ, чичиргээ бага зэрэг үүсэж дээрх хэмжилт өөрчлөгдөж болзошгүй.

Гадаргын ус: Төслийн талбай нь Монгол орны гадаргын усны сүлжээний томоохон төлөөлөл Туул голын сав газрын урсац дамжин өнгөрөх хэсэг, Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн нутаг дэвсгэрт оршино.

Туул голын сав газарт гидрологи, гидрогеологийн сэдэвчилсэн шинжилгээ, судалгааны ажил өргөн хүрээтэй хийгдсэн бөгөөд ялангуяа ус судлалын Туул-Улаанбаатар харуулын мэдээ материалыг ашигласан.

Туул голын сав газрын дүрс зүйн үзүүлэлт ба ус зүйн сүлжээ: Туул голын хөндий Улаанбаатар хотоос доош тавирч урсацын алдагдал ихэснэ. Туул голын жилийн дундаж өнгөрөлт Улаанбаатар орчим 26.6, Сонгинод 25.8, Өндөрширээтэд 24.1 шоо м/с байна. Туул гол үерлэхдээ сав хөндийгөө дүүргэж, хуучин гулдрилдаа эргэн орж үндсэн гулдрилаас алслан салаалах нь бий. Голын ус хурах талбай 48909.2 ам км, урт нь 898 км, хэвгий 0.0015 юм. Гулдрилын дундаж өндөр 1160 м, ус хагалбарын шугамын урт 2055.6 км, түүний дундаж өндөр 1719.0 м, голуудын нийлбэр урт 11046.5 км, усан сүлжээний нягтшил 0.23 км/км², ус хурах талбайн дундаж өндөр 1300.0 м, хөндийн гүн

дунджаар 559.0 м, түүний өргөн 54.4 км, сав газрын суналтын зэрэг 16.5, ус хагалбарын шугамын хөгжлийн зэрэг 2.6, хажуугийн хэрчигдэл 0.8 байна. Туул голын өргөн нь жирийн үед 35-75 м, гүн нь 0.8-3.5 м, урсгалын хурд 0.50-1.50 м/с болно.

Голын усны нөөц, горим: Голын усны тэжээлийн онцлог нь түүний урсцын харьцангуй бага хувийг газрын доорх ус ба улирлын цасны ус эзэлдэгт оршино. Голын урсцын 25 хувийг үл хөрсний ус, 6 хувийг хайлсан цасны ус, 69 хувийг хур борооны ус эзэлнэ. Үүнээс үзэхэд Туул гол усны горимын хэв шинжээрээ хаврын шар усны болон зуны хур борооны үерийн горимтой голд хамаарна. Голын урсцыг бүрдүүлэгч үндсэн хүчин зүйл нь зун, намрын хур бороо учраас усны түвшин дулааны улиралд ихээхэн тогтворгүй байдаг. 4 дүгээр сарын сүүлч 5 дугаар сарын эхээр хаврын шар усны үер ажиглагдах боловч үргэлжлэх хугацаа, урсцын хэмжээгээр хур борооныхоос бага байна. Хаврын шар усны үерийн дараа богино хугацаатайгаар зуны гачиг үе ажиглагдах ба 7 дугаар сараас 9 дүгээр сар хүртэл зун намрын хур борооны үер ажиглагдаж, гол элбэг устай байна. Хур борооны үерийн их түвшин шар усны үерийнхээс даруй 1.5-2 дахин их байна. Хур борооны үер дуусаад мөсний үзэгдэл эхлэх хүртэл усны түвшин аажим буурч өвлийн гачиг үе үргэлжилнэ. Голын мөсний үзэгдэл 10 дугаар сарын сүүлчийн арав хоногт эхэлж 11 дүгээр сарын 2 дугаар арав хоногт гол бүрэн хадаалан, 4 дүгээр сарын сүүлч хүртэл дунджаар 149 хоног мөсөн бүрхүүлтэй байна. Туул голын олон жилийн дундаж урсац Улаанбаатар хот орчимд 26.1 шоо м/с байх ба Туул-Гачуурт орчимд 23.2, Туул-Тэрэлж орчимд 12.8, Туул-Босгын гүүр орчимд 9.12, Тэрэлж-Тэрэлжид 7.96 шоо м/с тус тус байна. Голын усны нөөц хэмжээг үнэлж, тогтооход 40-өөс дээш жилийн мэдээ материал байх шаардлагатай байдаг.

Газрын доорх ус: Энэ талбайн гидрогеологийн нөхцөлийн хувьд Туул голын хөндийн дөрөвдөгчийн настай аллювийн сэвсгэр хурдсанд агуулагдаж байгаа газрын доорх усны хуримтлалыг авч ашиглаж байгаа бөгөөд энэ ус агуулагч хурдасны зузаан дунджаар 45-50м байдаг. Энэ устай үе нь Туул голын устай гидравлик холбоотой ба газрын доорх усны тэжээлийн гачиг үед Туул голын ус нь газрын доорх усаа тэжээж, харин газрын доорх усны тэжээлийн оргил үед Туул голын усаа тэжээдэг харилцан уялдаатай оршдог.

Усны нөөц: Судалгаанд хамрагдаж байгаа талбайтай ойрхон бараг давхцаад ТЭЦ-3-ийн техникийн усны эх үүсвэрийн худгууд байрлаж байгаа бөгөөд 1977-1979 онуудад хийгдсэн ПНИИИС институтийн газрын доорх усны нөөцийн судалгааны ажлын хүрээнд ТЭЦ-3-ын техникийн усны эх үүсвэрийн нөөцийг тооцож (13 цооногт) А-зэрэглэлээр 41400м³/хон, (3 цооногт) С₂ зэрэглэлээр 3900м³/хон гэж нийт А+С₂ 45300м³/хон нөөцтэй гэж тооцож гаргасан байдаг.

Эзэмшил газарт байрлах гүний худаг нь 25м гүнтэй, 8л/сек ундаргатай байна. Төлөв байдлын судалгааны хүрээнд гүний худгаас дээж авч “Инженер Геодези” ХХК-ийн лабораторид ерөнхий хими болон хүнд элементийг шинжлүүлсэн шинжилгээний дүнгээр Химийн бүрэлдэхүүнээрээ гидрокарбонатын ангийн, кальцийн бүлгийн, 2-р төрлийн, чанарын хувьд дунд зэргийн эрдэсжилттэй, бага хатуулагтай ус байна. Шинжлүүлсэн хүнд элементүүдийн хувьд MNS 6148:2010 стандартаас давсан үзүүлэлт илрээгүй.

Хөрсөн бүрхэвч: “М Кэй Ай” ХХК-ийн талбай нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Хангайн их мужийн өндрийн бүсшилийн Хэнтийн мужийн төвийн хэсгийн 38-р тойргийн нутагт хамаарна (Монгол Улсын Үндэсний Атлас, 2009).

Техносол хөрс. Автозамын орчимд болон барилгажсан төвүүдэд хөрсөн бүрхэвч эвдрэлд өртөж, техноген нөлөөллийн улмаас хөрс анхдагч шинж чанараа алдсан байна. Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэр нь техноген нөлөөлөлд хүчтэй өртөн, үржил шимт давхарга зулгаран арилж, хөрс үүсгэгч эх чулуулаг ил гарсан байдаг. Мөн антропоген нөлөөллийн улмаас хөрсний өнгөн хэсэгт хучаас үе

үүсдэг. Хотын төвийн барилгажсан талбайд хөрсийг хусан зайлуулж, шинээр үржил шимт хөрсөөр хучин ногоон байгууламж бүхий урбаназём төрлийн хөрс үүсдэг бол хотын захын гэр хороолол, зуслан зэрэг газар ашиглалтын төрлүүдэд хүний үйл ажиллагааны улмаас үржил шимт давхарга устсан, хучаас хурдсаар дарагдсан, үе давхарга механикаар холилдсон зэрэг хэв шинжийг ялган үздэг. Нөлөөлөлд өртөх талбайд дунд зэргийн бохирдолтой, гадаргын 40-60% хатуу хучилттай зам барилга байгууламжтай байна.

Хөрсөн дэх химийн үндсэн шинжээс дүгнэвэл дээж авсан цэгийн хувьд ялзмагийн агууламж 4.95% буюу ялзмагийн агууламж дундаж хэмжээтэй байна. Шүлтлэг урвалын орчинтой, үржил шимийн үзүүлэлт болох хөдөлгөөнт сууриудын нийлбэр 26.3мг/100гр буюу шим тэжээлийн үзүүлэлт дунд зэрэг байна.

Хөрсний механик бүрэлдэхүүний хувьд Качинскийн ангиллаар дунд шавранцар механик бүрэлдэхүүнтэй ангилалд багтана. Лабораторийн дүнгээс үзэхэд хөрсний нийт үе давхарга дахь элсэн фракц /2-0.05 мм/-ийн хэмжээ 42.2%, тоосон фракц /0.05-0.002 мм/-ийн хэмжээ 25.3%, шавар фракц /0.002 мм-ээс бага/-ийн хэмжээ 10.1-11.6 %-ийн хооронд хэлбэлзэж элс болон шавар фракцын хэмжээ давамгайлж байна.

Талбайн /хүнд элементийн/-ийн бохирдолтод өртсөн байж болох газар буюу хогийн цэг орчмоос төлөөлөл болгон авсан дээжинд хүнд металлын агууламжийг тодорхойлж Монгол улсын стандарт Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ (MNS 5850:2019)-ийн стандартын хүлцэх агууламжийн үзүүлэлттэй харьцуулахад шинжлүүлсэн хүнд металлуудын хувьд давсан үзүүлэлт байхгүй буюу ямар нэг бохирдолгүй хэвийн хэмжээнд байна.

Ургамлан бүрхэвч: Төсөл хэрэгжиж буй талбай орчимд барилга байгууламж, зам, машин техникийн хөдөлгөөний улмаас байгалийн ургамлын нөмрөг бараг үгүй болсон. Байгалийн унаган төрхөөрөө байхдаа Хэнтийн хэв шинжид багтах алаг өвс-бутлаг үетэн, бутлаг алаг өвст хээрийн, алаг өвс-улалж-биелэг өвст-үетэн зэрэг олон төрөл зүйлийн баялаг ургамлын нөмрөгтэй байсан байх ёстой. Харин одоо төсөл хэрэгжих орчим газарт *Festuca Lenensis*, *Koeleria cristata*, *Helictotrichon schellianum.*, *Festuca sibirica.*, *Artemisia*, *Artemisia sibirica.*, *Stellera chamaejasme.*, *Gypsophila dahrica.*, зэрэг хөрс байгалийн зохисгүй нөхцөлд ургадаг хог ургамлууд зонхилж байна. Ургамлан нөмрөгийн унаган төрх алдагдаж, талын тэжээлийн өндөр ач холбогдолтой зүйл ургамлууд хомсдож, мал муу буюу огт иддэггүй Адамсын болон бусад шарилж, арзгар согсоолж мэтийн талхалагдлыг илэрхийлэгч ургамлаар солигдож байна.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг: Төслийн нутаг дэвсгэрт хамгийн ойр орших улсын тусгай хамгаалалттай газар бол Богдхан уулын дархан цаазат газар байна. Төслийн талбайгаас Богдхан уулын дархан цаазат газрын хамгийн ойрхон хил нь урд зүгт 3.6 км зайтай.

Богдхан уул нь манай орны төдийгүй дэлхийн ууган дархан газар юм. XII-XIII зууны үед Хэрэйд аймгийн Ван хаан Тоорил Богдхан уулыг тахиж, Туулын хар шугуйгаар нутаглаж байхдаа өөрийн эрх хэмжээнд онголон дархалсан түүхтэй.

Өлзийт хааны тэргүүн он буюу 1294 онд гаргасан Монголын их Юань улсын хууль цаазны бичгийн 398 дугаар бүлэгт “Богдхан уул, Отгонтэнгэр, Хан Хэнтий, Алтайн нүсэр даваа” байгалийн үзэсгэлэнт газруудыг дархан цаазтай болгож байжээ.

1778 онд тэр үеийн Монголын тэргүүний сэхээтний нэг хүрээ сайд Юндэндоржийн санаачилгаар Богдхан уулыг албан ёсоор дархалж хамгаалалтад авсан байна. Сайд Юндэндорж Богдхан уулыг дархлуулахаар өргөсөн бичигтээ “Дөрвөн аймгийн чуулган нийлэх газар бөгөөд хормойд нь шар, хар олон түмэн хуран суух нь хүрээ оршихын дээр ан, амьтад, ой модоор элбэг баян, олон түмэндээ

магтагдсан, холын жуулчдын анхаарлыг татсан энэ үзэсгэлэнт сайхан уулыг эцэг өвгөдөөс дархалж ирсэн учир үүнийг хуучин ёсоор тахин онгон дархан цаазтай болгож өгөхийг хичээнгүйлэн гүйсугай” хэмээн хүссэний дагуу Тэнгэрийг тэтгэсний 43 дугаар оны 9 дүгээр сарын 24-ний өдөр хааны зарлигаар дахин дархалсан байна.

Түүх соёл, археологийн дурсгалт зүйлс: Тус үйлдвэр болон ойр орчмын бүс үйлдвэрийн зориулалтаар олон жилийн туршид ашиглагдаж ирсэн бөгөөд одоог хүртэл хийсэн археологийн судалгаанаас үзвэл түүхийг олдвор, дурсгалт зүйл газар үгүй болно. Цаашид үйл ажиллагааны явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрсэн үед “Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн I бүлгийн 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж заасны дагуу түүх, соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулахтай холбоотой үүрэг хариуцлагаа мөрдөж ажиллах нь зүйтэй.

Соёлын ба үнэт өв зүйлсийг илрүүлж, тэр нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд эрсдэхээр байвал орон нутгийн засаг даргаас энэ үйл ажиллагааг даруй зогсоохыг шаардах, бололцоотой бол эдгээр газруудыг аль болох зохистойгоор хамгаалахыг хуульд заасан байдаг. Боловсрол, Соёл, ШУ-ны яамны тусгай зөвшөөрөлгүйгээр зөөж шилжүүлэх боломжгүй соёлын ба үнэт дурсгалын өвийг малтах, зөөх, эвдэхийг хуулиар хориглосон.

3. ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1. ГОЛ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

Төслийн үйл ажиллагааны гол сөрөг нөлөөлөл нь үйлдвэрийн үндсэн түүхий эдүүд болох элс хайрга болон цемент хүлээн авах үед үүсэх тархалт, элс хайрганы хадгалалт, үйлдвэрлүү ковшоор зөөхөд үүсэн тоосжилт, үйлдвэрийн орчимд автомашинаас ялгарах агаарын бохирдлын цэгэн эх үүсвэр бий болох, автомашины тос, тосолгооны материал хаягдах, хөрсийг автомашины тос тослох материалууд, химийн нэмэлт бодис, технологийн угаалгын ус-хаягдлаар бохирдуулах, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд хэрэглэж буй гүний хүдгийн усыг зохисгүй хэрэглэснээс гүний нөөцөд нөлөөлөх зэрэг болно.

Дээрх үүсэж буй сөрөг нөлөөллүүд нь төслийн үйл ажиллагаатай холбогдон гарч байгаа болно. Хүснэгт 7-д голлох сөрөг нөлөөллийг үйлдвэрийн үйл ажиллагаа болон байршилтай холбогдуулан голлох сөрөг нөлөөллийг схемчлэн харуулав.

Хүснэгт 6. Голлох сөрөг нөлөөллийн чанарын үнэлгээний шалгуур

Төвшин	Зэрэг	Тайлбар		
		Сөрөг нөлөөлөл	Хөрөнгө	Шийдэл
V	Их	Түүхий эд буулгах үед болон хадгалалт, үйлдвэрлүү зөөж тээвэрлэх үед үйлдвэрийн талбайгаас үүсэх тоосжилт	Дунд зэргийн хохирол	- зам талбайн усалгаа, - түүхий эдийн талбайн хаалт хийх
III	Дунд	химийн нэмэлт бодис, автомашины болон үйлдвэрийн тос тосолгооны бодисын тархалт	их хохирол	- Үйлдвэрийн удирдлага болон мэргэжлийн байгууллагын шийдэл
V	Их	бохирдсон хөрс болон усаар дамжин гүний ус бохирдох	Их хохирол	- бохирдол үүсэхээс ямагт сэргийлж ажиллах - шаардлагатай зам талбайг хатуу хучилттай болгох
III	Дунд	Дуу чимээ, доргионы бохирдол	хүний эрүүл мэнд	- Үйлдвэрийн шийдэл

Хүснэгт 7. Магадлалын үнэлгээний шалгуур

Төвшин	Зэрэг	Тайлбар
I	бараг болохгүй	Онцгой нөхцөлд эрсдэлтэй байж магадгүй (<5%)
II	магад болохгүй	Заримдаа эрсдэлтэй байж магадгүй (5-20%)
III	болзошгүй	Заримдаа эрсдэл үүснэ (20-50%)
IV	магад болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэлтэй байж болзошгүй (50-70%)
V	лавтай болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэлтэй (70-100%)

Хүснэгт 8. Эрсдэлийн чанарын үнэлгээний матриц

Магадлал	Үр дагавар				
	ялимгүй	бага	дунд	их	гамшиг
I бараг болохгүй	L	L	M	H	H
II магад болохгүй	L	L	M	H	E
III болзошгүй	L	M	H	E	E
IV магад болох	M	H	H	E	E
V лавтай болох	H	H	E	E	E

Хүснэгт 9. Эрсдэлийн чанарын тайлбар

Эрсдлийн төвшин	Удирдлага
L бага эрсдэл	ердийн үйл ажиллагааны журмаар зохицуулах
M дунд эрсдэл	байгууллагын удирдлага хариуцах ба хариуцлага нь тодорхой байх шаардлагатай
H их эрсдэл	байгууллагын дээд удирдлага, орон нутгийн захиргаа, хяналтын байгууллагаас анхаарах шаардлагатай.
E гамшгийн эрсдэл	байгууллагын дээд удирдлага, улсын мэргэжлийн хяналт, онцгой байдлын байгууллагаас анхаарч, онцгой арга хэмжээ авах шаардлагатай

Мөн түүнчлэн “М Кей Ай” ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэрийн төслийн голлох сөрөг нөлөөллүүдийг байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрээр ялган ангилж харуулав.

3.2. БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

Тухайн төсөл хэрэгжих явцад байгаль орчны төлөв байдал, орон нутгийн нийгэм эдийн засагт нөлөөлж болох нөлөөллүүдийн хэлбэр, тэр нь эргэж нөлөөлөх, буцалтгүй нөлөөлөх эсэхийг болон гол нөлөөллийн үргэлжлэх хугацаа, түүний эрчимшил зэргийг тодруулахын тулд магадлан жагсаах аргыг хэрэглэдэг. Энэ арга нь үйл ажиллагаа явуулах үед тухайн нөлөөлөл байгаа эсэх дээр тулгуурладаг бөгөөд хэрэв нөлөөлөл байвал “х”-ээр тэмдэглэдэг.

Дээрх үйл ажиллагаанаас Байгаль орчны төлөв байдал, экологи, орон нутгийн нийгэм эдийн засагт үзүүлж болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээг магадлан жагсаах аргаар гүйцэтгэж доорх хүснэгтээр үзүүлэв.

Хүснэгт 10. Болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим нь нөлөөллийн төрөлтэй уялдах байдал

Байгаль орчны үзүүлэлт	Хэлбэр			үргэлжлэх хугацаа				Эрчим		
	шууд	шууд бус	өөрөө зохицуулагдах	урт хугацааны	богино хугацааны	буцаж нөлөөлөх	буцалтгүй нөлөөлөх	хүчтэй	дүнд зэрэг	бага зэрэг
1. Төслийн байршилтай холбоотой байгаль орчны асуудал										
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл	X			X				X		
Хөрс, ургамлын талхагдал	X			X					X	
Агаарын орчинд нөлөөлөх	X			X					X	
2. Төслийн үйл ажиллагаатай холбоотой байгаль орчны асуудал										
Шатах, тос, тослох материалууд хөрсөнд үзүүлэх нөлөө	X			X				X		
Машин механизмын үйлчлэлээр байгаль орчин нөлөөлөх нөлөөлөл	X			X					X	
Үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас үүсгэх дуу шуугианы нөлөө	X			X					X	
Агаарын бохирдолтод үзүүлэх нөлөө	X			X					X	
Химийн бодисын тархалт үүсэх	X			X			X		X	
3. Байгаль орчны өөрчлөлт										
Хөрсний элэгдэл, бохирдол	X			X					X	
Агаарын бохирдол	X						X		X	
4. Нийгэм эдийн засгийн асуудал										
Хувийн өмчийн болон татварын орлого нэмэгдэх	X				X				X	
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	X				X				X	
Ажлын байр нэмэгдэх	X			X					X	
6. Бусад асуудал										
Хөрсөнд үзүүлэх туслах материалын нөлөө	X				X			X		
Чимээ шуугианы нөлөө		X			X					X
Болгоомжгүйгээс гал түймэр гарах		X			X			X		
Хүчтэй буюу аадар борооны улмаас үер болох	X				X			X		
Хатуу, шингэн хог хаягдал ихсэх	X			X						X
Дүн	16	2	-	5	12	-	2	5	11	2

Тайлбар: х-болзошгүй нөлөөлөл, бөглөгдөөгүй нь тухайн төсөлд хамааралгүй.

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Үндсэн зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс үйлдвэрийн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Хамрах хүрээ

БОМТ нь Бетон зуурмагийн үйлдвэрийн үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд БОННУ-ний тайлангийн 1 дүгээр бүлэгт төслийн хамрах хүрээг тодорхойлсон байна. Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд БОННУ-ний тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээнд дэх бүхий л асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцөлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Агаарын бохирдлыг бууруулах талаар									
1.	Агаарын бохирдол	Хуурайшилт ихтэй үед зам талбайг услах	дотоод төлөвлөлтөөр					Байнга	<ul style="list-style-type: none"> - Байгаль хамгаалах тухай хууль - Агаарын тухай хууль, - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
2		- Элс, хайрга хадгалах талбайд хаалт, хамгаалалт хийх	Түүхий эд буулгах хэсэг	ш	700 000	2	1,400.0	7, 8 сард	
3		Цементийн савны агаар шүүгчийн уян хоолойг солих	Силосны хэсэг	72 ш	дотоод төлөвлөлтөөр			5,6 сард	
4	Дуу чимээ, доргио чичиргээ, гэрлийн болон дулааны нөлөөлөл, цахилгаан соронзон цацрагийн нөлөөлөл үүснэ	- Дуу чимээний тархалтыг багасгахын тулд ажлын байранд тогтмол хэмжилт хийж, хэмжилтийн үр дүнгээр шаардлагатай арга хэмжээг төлөвлөж ажиллах; - Машин, техник технологид дуу намсгагч тавих;	Үйлдвэр орчим	-	дотоод төлөвлөлтөөр			2024 онд	
5		-Тоног төхөөрөмжийн тохиргоог хянах; - Ажлын байрны дуу чимээг тогтмол хянаж шаардлагатай арга хэмжээг төлөвлөх	Үйлдвэр орчим	-	дотоод төлөвлөлтөөр			2024 онд	
6		Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүсэх тоосжилтыг бууруулах	- Хурдны хязгаарлалтыг мөрдөх	Үйлдвэр орчим	-	дотоод төлөвлөлтөөр			
Газрын гадарга, хөрсөн хөрсөн бүрхэвч									
7	Хөрс, газрын гадарга хаягдлаар бохирдох	- Хог хаягдлыг тогтоосон хугацаанд зайлуулах	Үйлдвэрийн талбай	-	Хог хаягдлын төлөвлөгөөнд тусгагдсан			Байнга	<ul style="list-style-type: none"> - Байгаль хамгаалах тухай хууль - Хог хаягдлын тухай хуулийн 9.4.12, 9.5.1, 10.2.6 дахь заалт

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
7		<ul style="list-style-type: none"> Талбайн хашаадах хогийг сар бүр цэвэрлэн, түр хадгалах цэгт хуримтлуулан зайлуулах, Эзэмшил газрын гадна орчмын 50 хүртэлх нийтийн эзэмшлийн газрын хог хаягдлыг тогтмол цэвэрлэх Нийтийг хамарсан цэвэрлэгээ, иргэдийн бүлгээс зохион байгуулсан үйл ажиллагаанд оролцож хамтарч ажиллах, 							-
Усан орчин									
8	Газрын доорх усны нөөцийн хомсдол	Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах	Үйлдвэр	-	дотоод төлөвлөлтөөр			2024 онд	Усны тухай хууль
9		Ус ашиглах гэрээ байгуулах	Үйлдвэр	-	дотоод төлөвлөлтөөр			2024 онд	
Нийт зардал, мян.төг									1,400.0

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ, ТОХИЖИЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

- Таних тэмдэг: 1. Нарийн ногооны хүлэмж 2. Усан сангийн байр 3. Химийн нэмэлт бодисын агуулах 4. Сайжруулсан нүхэн жорлон
5. Шатахуун түгээх цэг 6. Авто засварын хэсэг 7. Албан тасалгаа, цайны газар, амрах байр 8. Харуулын пост
9. Үйлдвэрийн шингэн хаягдал, тунгаах байгууламж 10. Ахуйн хатуу хог хаягдлын цэг 11. Дахин ашиглах хатуу хог хаягдлын цэг
12. Автомашины зогсоол Мод бут тариалах хэсэг

Зураг 8. Орчны тохижуулалтын тойм зураг

Үйлдвэрийн бусад зам талбай нь зориулалтын хатуу хучилтгүй, ногоон байгууламж багатай байх нь тухайн орчинд ихээхэн тоосжилт үүсдэг байна. Тиймээс тус байгууллага нь энэ ажлыг жил бүр тодорхой үе шаттайгаар хэрэгжүүлж шаардлагатай зам талбайн 80 гаруй хувийг хатуу хучилттай болгосон байна.

Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-ийн дагуу эзэмшил газрын 10 хувиас доошгүй талбайд зохих журмын дагуу зүлэгжүүлж мод тариалах шаардлагыг үүрэгжүүлж өгсөн байдаг.

Иймд эзэмшил газрын 10-аас багагүй хувийг үйлдвэрийн дотоод тохижилт, агаарын бохирдлыг бууруулах, ургамалжуулах зэрэг зорилгоор моджуулах, бут зүлэгжүүлэх арга хэмжээг зайлшгүй хийх шаардлагатай юм. “М Кэй Ай” ХХК нь үйлдвэрийн талбайн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан нөхөн сэргээх болон ургамалжуулах ажлыг жил бүр хийж ирсэн. Газрын нөхөн сэргээлт гэдэг нь “эвдэрсэн газрын аж ахуйн үнэ цэнэ, бүтээмжийг нь сэргээх, тэрчлэн хүрээлэн буй орчны нөхцөлийг нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээ” юм.

Жил бүр мод тарих ажлыг зохион байгуулж, өмнө тарьсныгаа арчлах, амьдраагүй хэсэгт нөхөн тарилт хийх зэргээр уламжлалт тогтсон өдөртэй болсон байна.

Хүснэгт 11. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэг-жүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээл-тийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Чимэглэлийн мод	Тарьсан мод	Үйлдвэрийн талбай	Шир	200.0		2024 онд	MNS 5973:2009, Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ”	
2	арчилж хамгаалах	Эзэмшил талбайд нөхөн тарилт хийх		Шир	100.0				
3	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод бут тарьж хашаалах	Нийслэлийн байгаль орчны газартай хамтран нийтийн эзэмшлийн талбайд тарина		Шир	200	5.0			1,000.0
Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн нийт зардал, мян.төг				1,300.0					

7. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Тус үйлдвэрийн талбай болон ойр орчмын бүс үйлдвэрийн зориулалтаар олон жилийн туршид ашиглагдаж ирсэн бөгөөд одоог хүртэл хийсэн археологийн судалгаанаас үзвэл түүхийг олдвор, дурсгалт зүйл газар үгүй болно. Цаашид үйл ажиллагааны явцад түүх, соёлын дурсгалт зүйл илэрсэн үед “Монгол Улсын Үндсэн хууль”-ийн I бүлгийн 7-р зүйлд “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж заасны дагуу түүх, соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулахтай холбоотой үүрэг хариуцлагаа мөрдөж ажиллах нь зүйтэй.

Соёлын ба үнэт өв зүйлсийг илрүүлж, тэр нь үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд эрсдэхээр байвал орон нутгийн засаг даргаас энэ үйл ажиллагааг даруй зогсоохыг шаардах, бололцоотой бол эдгээр газруудыг аль болох зохистойгоор хамгаалахыг хуульд заасан байдаг. Боловсрол, Соёл, ШУ-ны яамны тусгай зөвшөөрөлгүйгээр зөөж шилжүүлэх боломжгүй соёлын ба үнэт дурсгалын өвийг малтах, зөөх, эвдэхийг хуулиар хориглосон.

8. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Бетон зуурмагийн үйлдвэр”-ийн технологийн үйл ажиллагаанд дараах нэр, төрлийн туслах материалуудыг хэрэглэж байна.

Хүснэгт 12. Төслийн үед хэрэглэх туслах материалын хэмжээ

№	Бодисын нэр	Химийн томьёо, нэршил	Хэмжээ (тонн)	Хадгалах газар	Хэрэглээ
1	Дизель түлш	C ₁₆ H ₃₄ .	230	Гэрээгээр хангадаг	Автомашинд
2	Цемент	67% CaO, 22% SiO ₂ , 5% Al ₂ O ₃ , 3% Fe ₂ O ₃ и 3%	30000	Силос	Бетон зуурмагийн найрлагад орох түүхий эд
3	Бетоны нэмэлт	HPS (Поликарбоксилатын эфир)	20	Гэрээгээр хангадаг	

Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайд, Эрүүл мэндийн сайд, Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын 2012 оны А-50/378/565 дугаар хамтарсан тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Химийн хорт болон аюултай бодисын эрсдэлийн үнэлгээ хийх журам”-ыг үндэслэн, мөн тушаалын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Химийн хорт болон аюултай бодисын эрсдэлийн үнэлгээ хийх аргачлалын”-ын дагуу химийн бодисын эрсдэлийн үнэлгээг хийлгэн жил бүр химийн бодис хил дамнуулан тээвэрлэх, ашиглах, худалдах тусгай зөвшөөрлийг сунгуулдаг.

“М Кэй Ай” ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэр нь 15 дахь жилдээ үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа. Үйлдвэрийн үйл ажиллагааны үед химийн бодистой харьцах, хадгалах, хэрэглэх дүрэм журмыг горимын дагуу хэрэгжүүлж ирсэн тул одоогийн байдлаар тус үйлдвэрийн хэмжээнд химийн бодистой холбоотой осол, эрсдэл үүсээгүй байна.

Химийн бодисын хор аюулын ангиллаар бензин, дизель түлш нь шатамхай, исэлдүүлэгч, бетоны нэмэлт бодис идэмхий, металл зэврүүлэгч гэсэн ангилалд багтаж байна.

9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслөөс гарах хог хаягдлын төрлүүд ба хэмжээ: Төслийн хүрээнд дараах хог хаягдалд энгийн болон аюултай хог хаягдлын төрлүүд гарахаар байна. Хог хаягдлын гарцын хэмжээг төсөл хэрэгжүүлэгч хог хаягдлын нэр төрөл бүрээр нь холбогдох эх үүсвэр дээр нь ажлын зураг авалт хийж норматив тогтоох шаардлага тавигдаж байгаа. Бид БОМТ-ний хүрээнд төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг ажиллах хүч, ажлын хоног, хэрэглээний норм, техникийн ээлж гэх зэрэг үзүүлэлтүүдэд үндэслэн дараах байдлаар тооцлоо.

Хүснэгт 13. Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах хог хаягдлын хэмжээ

Хог хаягдлын ангилал	Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал		
Дахин ашиглах боломжтой	Цаас	7 ажилтан сард 0.2кг/хүн бичиг цаасны хаягдал
	Шил	Хүнсний баглаа боодлоос 7 хүн/хон*0.6 = 4.2кг
	Хуванцар,	Хүнсний болон ахуйн хэрэглээнээс 7 хүн/хон*0.5= 3.5 кг
	Резин	Техникийн ээлжийн тоогоор тооцно.
	металл, төмөр	Нийт үүсэх хэмжээнээс: Ундааны сав баглаанаас 7 хүн/хон* 0.3= 2.1 кг Техник тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнээс гарах металлыг тооцоолох боломжгүй байна
Хүнсний хог хаягдал	(гал тогооны хаягдал)	7хүн*0.1кг*22хоног*9сар*5 жил= 693 кг
Бусад хаягдал	Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	Нийт ажиллагсдын хэрэглээнээс 7 хүн*0.15кг*22хоног*9сар*5жил тооцоход 1 тн
	Ахуйн хэрэглээнээс гарсан дахин ашиглахгүй шингэн хаягдал	Төслийн хүрээнд унд ахуйд ашиглах усны 90 хувь нь ахуйн бохир болж хаягдана.
Аюултай хог хаягдал		
Батарей аккумулятор	Хар тугалгатай батарей	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Хаягдал тос ба шингэн түлш	Түлшний тос, дизель	Техникийн ээлжийн тоогоор гарна.
Шингэн хадгалах танк, зөөврийн танк, торхны цэвэрлэгээний хаягдал	Тос агуулсан хаягдал	Тос агуулсан хаягдал нь: Тос агуулсан арчих материалын хаягдал Тос агуулсан хөрсний хуулдас
	Хаягдал шингэн катализатор	Тооцох боломжгүй. Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглэнэ.
Хөдөлгүүр, хайрцагны тосолгооны хаягдал	Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдлыг зайлуулах, устгах. “Хог хаягдлын тухай” хуулийн шинэчлэлийн дагуу хог хаягдлыг цуглуулах, зайлуулах, устгах харилцааг зохицуулах зөвлөмжийг төслийн хүрээнд үүсэх хог хаягдлын

нэр төрөл бүрээр авч үзэх шаардлагатай болно. Үүссэн хог хаягдлын хэмжээ нэр төрлүүдээр нь эрх бүхий этгээдэд шилжүүлэн зөвшөөрөгдсөн цэгт нийлүүлнэ.

Хүснэгт 14. Хог хаягдлыг зайлуулах

Хог хаягдлын нэр төрөл	Хог хаягдлын хэмжээ
Энгийн хог хаягдал	
цаас	<ul style="list-style-type: none"> Дахин ашиглах Хоёрдогч түүхий эдэд “Ланд мастерс” ХХК Түр хадгалалтын цэгийг хуримтлагдах хэмжээ, тээвэрлэлтийн хугацаатайгаа уялдуулан төлөвлөсөн байна.
шил	
хуванцар,	
резин,	
металл, төмөр	
Хүнсний хаягдал, (гал тогооны хаягдал)	Бага хэмжээтэй гарах бөгөөд хэт бохирдолтой, удаан хугацаагаар хадгалах боломжгүй хаягдал тул хамгийн цөөндөө 7 хоногт 2 удаа зайлуулна. Тиймээс эрх бүхий этгээдээр тогтоосон хугацаанд тээвэрлүүлэн зөвшөөрөгдсөн цэгт хүргүүлнэ.
Хэтэрхий бохирдсон ашиглах боломжгүй хог хаягдал	
Үйлдвэрийн болон ахуйн хэрэглээнээс гарсан шингэн хаягдал	УСУГ-тай 230444 хэрэглэгчийн кодтой гэрээг 2015 оны 04 сарын 10-ны өдөр хугацаагүй гэрээ байгуулсан.
Аюултай хог хаягдал	
Хар тугалгатай батарей	Аюултай хог хаягдлын зөвлөмжийг баримтална. Эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Ашигласан тос, масло	Аюултай хог хаягдлын хадгалалтын нөхцөл шаардлага хангасан цэгт хадгалж байгаад эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Тос агуулсан хаягдал	Жилд 1 удаа дизель түлшийн танктуудын цэвэрлэхэд ёроолын шавхдас хаягдал гарна.
Хаягдал шингэн катализатор	Катализатор үүсэх нөхцөл үгүй гэж үзнэ. Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглүүлнэ.
Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	Тооцох боломжгүй.

Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зардал. Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зардлыг хог хаягдлын нэр төрөл бүрийн менежментийг яаж зохион байгуулснаас хамаарна.

Хүснэгт 15. Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх зардал

Хог хаягдлын ангилал	Менежментийн хэрэгцээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн өртөг, төг	Нийт зардал, мян.төг
Энгийн хог хаягдал					
Хог хаягдлыг тээвэрлүүлэх	Хог хаягдлыг тогтоосон хугацаанд тээвэрлүүлэх	Тн	Тогтмол	200.0	200.0
Хүнсний хаягдал Хэтэрхий бохирдсон хог хаягдал	Бага багаар хурдан зайлуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.	Зөвшөөрөгдсөн хог хаягдлын цэгт нийлүүлнэ. Зардал нь үйл ажиллагаанд зардалд багтана.			
Шингэн хаягдал	Нүхэн жорлон, ахуйн бохир усны цооногийг тухай бүр ариутгал, халдваргүйжилтийг				
				300.0	

	хийж, цооногийг 3/2 хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр зайлуулж байх	
Аюултай хог хаягдал		
Хар тугалгатай батарей	БОННУ-ний зөвлөмжийг баримтална	Хаягдлын хэмжээг урьдчилан тооцох боломжгүй. Аюултай хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан хадгалах зөвлөмжийг баримтлан хадгалж, тус хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах эрх бүхий этгээдэд нийлүүлнэ.
Түлшний тос дизель	Хадгалах сав, танкийг цэвэрлэх	
Тос агуулсан хаягдал	Аккумуляторыг холбогдох үйлчилгээ үзүүлдэг газарт цэнэглүүлнэ.	
Хаягдал шингэн катализатор	ТООЦОХ БОЛОМЖГҮЙ	
Хүнд машин механизмын цэвэрлэгээний хаягдал	ТООЦОХ БОЛОМЖГҮЙ	
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал		500.0

10. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Үйл ажиллагаандаа технологийн сахилга батыг чанд баримталж, аваар осолгүй ажиллах талаар байнга анхаарал тавихыг үйлдвэрийн дарга хариуцан ажиллана. Доорх ажлуудыг компанийн захирал тушаал гаргаж баталгаажуулна.

Хүснэгт 16. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хувиарь				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар
			2024					
			I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал		
1	Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хөдөлмөр хамгаалал, байгаль орчныг хамгаалах, гал түймрээс урьдчилсан сэргийлэх талаар ажил эхлэхийн өмнө сургалт, сурталчилгааг хийх Байгаль орчныг хамгаалах, хог хаягдлаа тогтоосон цэгт хаях, хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны талаар сурталчилгааны самбар гаргаж, шинэчилж байх	200.0			+		Үйлдвэрийн дарга	Байгаль хамгаалах тухай хууль Галын аюулгүй байдлын тухай хууль
					+			
2	Гал түймэртэй тэмцэх багаж, хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж авах, хөдөлмөр хамгаалал, эмнэлгийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний тоноглолуудыг зохих газарт байнга бэлэн байлгах Ажиллагсдыг ажил эхлэхийн өмнө болон ажил дуусах үед эрүүл мэндийг үзлэгт хамруулах, эрүүл мэндийн тандалт судалгаа хийх	200.0		+	+	+		
				+	+			
3.	Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах	-			+		Усны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт заасны дагуу	
4.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 10' зүйлийн дагуу байгаль орчны аудитыг 2 жил тутамд хийлгэх	Гэрээгээр үнэ тохирч хийлгэнэ			+	+	Удирдах албан тушаалтан + асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн+ мэргэжлийн байгууллага	Байгаль орчны аудит хийх ерөнхий аргачлал /БОАЖС-ын 2019 оны А/809 дүгээр тушаалын 2 дугаар хавсралт/
Дүн		400.0						

11. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Тухайн төслийг хэрэгжүүлснээс үүдэн байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг тухай бүр илрүүлэх, бууруулах, арилгах зорилгоор байгаль орчны төлөв байдал, шинээр үүсэн бий болсон нөхцөл байдалд ажиглалт, хяналт явуулах үйл ажиллагааны удирдамжийг **“орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр”** гэнэ.

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт дараах зүйлсийг тусгасан байх болно. Үүнд:

- Байгаль орчны бүрэлдэхүүн тус бүрд үзүүлэх нөлөөлөл;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах зайлшгүй шаардлагатай үзүүлэлтүүд;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах төрөл, хэлбэр;
- Хяналт-шинжилгээ хийх, сорьц авах цэгийн байршил;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа, давтамж;
- Хяналт-шинжилгээ явуулах арга, аргачлал;
- Хяналт-шинжилгээ явуулахад шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмж;
- Хяналт-шинжилгээний үр дүнг нэгтгэх, тайлагнах арга, хэлбэр зэрэг болно.

Байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр нь төслийг хэрэгжүүлэх явцад үүссэн сөрөг нөлөөлөл, түүнийг бууруулах үйл ажиллагаа ямар үр дүнтэй байгааг илтгэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний үндэслэлийг боловсруулах, орон нутгийн захиргаа болон нутгийн оршин суугчдад бодитой мэдээлэл өгөхөд чухал ач холбогдолтой.

Ийнхүү орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг боловсруулахдаа 2011 оны 2-р сарын 16-ны өдрийн БОАЖЯ-ны сайдын №А-36 тоот тушаал “Журам шинэчлэн батлах тухай /Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр, тайлан боловсруулах, хянан хүлээн авах, батлах журам/-ыг удирдлага болгон ашиглав.

НЭГ. АГААР ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ

1.1. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл

- ❖ Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах автомашины утааны яндангаас гарах хийнүүд
- ❖ Түүхий эдийн талбай болон цементийн агуулахын талбайгаас үүсэх тоосонцрын бохирдол
- ❖ Үйлдвэрлэлийн техник төхөөрөмж, авто техникээс үүсэх дуу шуугианы бохирдол

Хяналт шинжилгээ явуулах зайлшгүй үзүүлэлтүүд:

- ❖ NO₂, CO, SO₂, CH₄-ийн агууламж,
- ❖ Тоосонцрын / PM10, PM2.5/ агууламж
- ❖ Дуу шуугианы түвшин

1.2. Хяналт шинжилгээ явуулах төрөл, хэлбэр:

- ❖ Дээжлэгч уутанд сорьц авах /NO₂, CO, SO₂, CH₄-ийн агууламж/
- ❖ Автомат хэмжилтийн багажаар тодорхойлох /PM10, дуу шуугианы түвшин/

1.3. Байршил

- ❖ Үйлдвэрийн талбайн орчинд
- ❖ Үйлдвэрийн талбайгаас урд зүгт 150 м зайд

1.4. Хийх ажлын дараалал:

- ❖ Тогтоосон хугацаанд сонгосон цэгт багажийг байрлуулж агаарын дээжийг авна.
- ❖ Хэмжилт хийх үеийн агаарын температур, салхины хурд, чиглэл, агаарын харьцангуй чийг зэрэг үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж тэмдэглэл хөтөлнө.
- ❖ Тоос болон дуу шуугианы түвшний хэмжилтийг зориулалтын автомат багажийн тусламжтайгаар хэмжилтийг гүйцэтгэнэ.

1.5. Хяналт шинжилгээ явуулах хугацаа, давтамж:

- ❖ Жилд 2 удаа /4-5 сард, 8-9 сард/

1.6. Хэрэглэгдэх багаж төхөөрөмж

- ❖ Тоосны болон дуу чимээний хэмжилтийн зөөврийн автомат станц
- ❖ Агаарын дээжлэгч уут
- ❖ Насос

1.7. Хяналт шинжилгээ явуулах арга, аргачлал:

- ❖ Бензин хөдөлгүүртэй автомашин-утаан найрлага дах хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга MNS5013:2009
- ❖ Дизель хөдөлгүүртэй автомашин –Утааны тортогжилтын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга MNS5012:2009
- ❖ MNS 5003:2000. Чимээ шуугианы-Хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуй. Чимээ шуугианыг хэмжих
- ❖ MNS 0017-5.1.21:92. Авто тээврийн хэрэгслийн дуу чимээ, дуу чимээний хүлцэх түвшин, хэмжих арга
- ❖ MNS 0012-013:1991. Ажлын байрын агаар. Ажлын байрны агаарын бүс

1.8. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ:

- ❖ MNS 0012-013:91. Ажлын бүсийн агаар. Эрүүл ахуйн шаардлага
- ❖ Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 5885 : 2008
- ❖ MNS 5002:2000. Чимээ шуугиан. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, ариун цэвэр. Чимээ шуугианы хэм хэмжээ болон аюулгүй байдлын ерөнхий шаардлага
- ❖ MNS 4990:2000. Ажлын байрны орчин. Эрүүл ахуйн шаардлага

ХОЁР. ХӨРСНИЙ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ

2.1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл

- ❖ Үйлдвэрийн талбай болзошгүй химийн болон бусад бодисын тархалт

2.2. Хяналт - шинжилгээ явуулах үзүүлэлт:

- ❖ Хөрсний өнгөн үе давхаргын агрохимийн үндсэн үзүүлэлт, зонхилох ион, давсжилт
- ❖ Cd, Cr, Hg, Br, Pb, Zn, Cu, Co, Sr, Rb, Zr зэрэг хүнд металлын бохирдлын түвшнийг тодорхойлуулах

2.3. Байршил

- ❖ Бетоны узель болон технологийн бохир ус тунгаагуурын ойролцоох цэг
- ❖ Үйлдвэрийн талбайн баруун урд хэсэгт

2.4. Хийх ажлын дараалал

- ❖ Хөрсний зүсэлт хийх (0.5-1.0 м гүн).
- ❖ Орчин, хөрсний гадарга, хөрсний зүсэлтийн фото зураг авна.
- ❖ Хөрсний зүсэлтийн морфологи бичиглэл хийнэ

- ❖ Дээж авалт (дээж тус бүр гүн, өнгө, ... солбицол бичсэн хаягтай байна)
  - ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторид хүргүүлэн задлан шинжилгээ хийлгэнэ.
- 2.5. Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа, график
- ❖ Жилд 2 удаа
- 2.6. Хэрэглэгдэх багаж төхөөрөмж
- ❖ Зүсэлт хийх хүрз
  - ❖ Хөрс дээжлэгч уут, сав
  - ❖ Фото аппарат
- 2.7. Аргачлал
- ❖ MNS 3985-87 Хөрсний ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр, төрөл
  - ❖ MNS 3310-91 Хөрсний агро химийн үзүүлэлтийг тодорхойлох
  - ❖ MNS 3298-1991 Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд
  - ❖ MNS 2305-94 Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам
- 2.8. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ
- ❖ Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5850:2008.

ГУРАВ. ГАЗАР ДООРХ УСНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ

- 3.1. Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл
- ❖ Үйлдвэрийн талбай дахь гүний худгаар дамжин гүний усанд бохирдол дамжих
  - ❖ Үйлдвэрийн ахуйн хэрэглээний усны чанарын түвшин муудах
- 3.2. Хяналт-шинжилгээ явуулах үзүүлэлт
- ❖ Усны чанарын үндсэн үзүүлэлт, Био идэвхт нэгдлүүд
  - ❖ Cr, Mn, Cd, Cu, Zn, Co, As, Pb, Se, зэрэг химийн элементийн түвшин
  - ❖ Бактериологийн үзүүлэлтүүд
- 3.3. Хяналт-шинжилгээний төрөл хэлбэр
- ❖ Сорьц авч шинжилгээ хийлгэх
- 3.4. Байршил
- ❖ Үйлдвэрлэлийн зориулалтаар хэрэглэж буй усны 1 гүний худагт
  - ❖ Ахуйн зориулалтаар хэрэглэж буй ус /нянгийн үзүүлэлт/
- 3.5. Хэрэглэгдэх багаж төхөөрөмж
- ❖ Дээжлэгч болон цэвэрхэн усны шил, сав
- 3.6. Хийх ажлын дараалал
- ❖ Усны дээж авах саваа бэлтгэнэ, сайтар цэвэрлэсэн байна.
  - ❖ Дээж авах гэж буй усаар сав болон бөглөөг 2-3 удаа зайлна.
  - ❖ Бактериологийн шинжилгээ хийлгэхдээ тусгай ариутгасан саванд авна.
  - ❖ Дээж авалт (дээж тус бүр хаягтай байна).
  - ❖ Итгэмжлэгдсэн лабораторид хүргүүлэн задлан шинжилгээ хийлгэнэ.
- 3.7. Хяналт-шинжилгээ явуулах хугацаа график
- ❖ Жилд 2 удаа
- 3.8. Аргачлал
- ❖ MNS 3934:1986 Ундны болон үйлдвэрийн ус-Химийн шинжилгээ хийх-дээж авах, хадгалах, зөөвөрлөх
  - ❖ MNS 5667-10:2001 Усны чанар-Дээж авах-2-р бүлэг. Хаягдал уснаас дээж авах

- ❖ MNS 5667-2:2001 Усны чанар-Дээж авах-2-р бүлэг Дээж авах арга
- ❖ MNS 4867:1999 Усны чанар-Дээж авах-3-р бүлэг Авсан дээжийг зөөвөрлөх, хадгалах арга
- ❖ MNS (ISO) 5667-6:2001 Усны чанар Дээж авах-6-р бүлэг Гүний уснаас дээж авах

3.9. Стандарт нормоор зөвшөөрөгдөх хэмжээ

- ❖ “Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус, ерөнхий шаардлага” MNS4943:2011
- ❖ Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ” MNS 6148:2010

11. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ЗАРДАЛ

“М Кэй Ай” ХХК-ийн Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн 20-р хорооны нутагт хэрэгжиж буй “Бетон зуурмагийн үйлдвэр” төслийг хэрэгжүүлэхэд дээрх аргачлалын дагуу “Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр”-ийг явуулах үүрэгтэй бөгөөд гаргах зардлыг тус компани нь бүрэн хариуцна.

Энэхүү орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн зардлыг гаргахдаа ЦУОШГ-н харьяа БОХЛ, Газарзүй-Геоэкологийн хүрээлэнгийн Хөрсний лаборатори болон усны лабораторид мөрдөгдөж буй үнийг үндэслэн зардлын тооцоог гаргав.

Хүснэгт 17. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн зардал

Бүрэлдэхүүн	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байршил, координат	Хугацаа давтамж	Нэгжийн өртөг мян.төг	Нийт зардал төг/жил	Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ баримтлах стандарт
Усан орчин	Усны ерөнхий химийн үзүүлэлтүүд As, CN, Hg, Pb, Cr, Zn, Cu бактериологийн бүрэн шинжилгээ.	1. Гүний худагт N47°54'28.76" E106°44'50.49"	3 дугаар улирал	- Усны ерөнхий химийн шинжилгээ 49,000 төгрөг /“Монгол ус” ТӨҮГ/ - Усны 11 элемент хүнд металлын шинжилгээ 38,500 төгрөг хими /“Инженер геодези” ХХК/ - Бактериологи бүрэн шинжил-гээний үнэ 45,210 төгрөг /“Монгол ус” ТӨҮГ/	132710*1=132 710	Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага. MNS 4586:1998 Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ. MNS 6148:2010 Газрын доорх усыг бохирдохоос хамгаалах ерөнхий шаардлага. MNS 3342:1982 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ. MNS 0900:2018 MNS (ISO) Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага. MNS 4943:2011
Хөрсөн бүрхэвч	Хөрсний физик химийн үндсэн шинж, кадми Cd, кальци Ca, Зэс Cu, хүнцэл As, Мөнгөн ус Hg, Кобальт Co, Никель Ni, хар тугалга Pb, сод Na, магни Mg, төмөр Fe, цайр Zn, хөрсний	1. Хог хаягдлын цэгийн ойролцоо N47°54'30.64" E106°44'50.24" 2. Гүний худгийн ойролцоо	5,9 сар мониторингийн цэгүүдээс дээжлэлт хийж лабораторийн	/“Нарт консалтинг” ШУҮН ХХК-н тариф/ Хөрсний ерөнхий химийн шинжилгээ- 25.000	25,000.0*2*2=100 000	Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ. MNS 5850:2019

Бүрэлдэхүүн	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байршил, координат	Хугацаа давтамж	Нэгжийн өртөг мян.төг	Нийт зардал төг/жил	Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ баримтлах стандарт
	эрүүл ахуйн үзүүлэлт Нянгийн ерөнхий тоо, гэдэсний бүлгийн нян	N47°54'28.91" E106°44'50.4"	шинжилгээнд өгнө	Хүнд металл /6 элемент/- 25000 Хөрсний эрүүл ахуйн шинжилгээний үнэ Гэдэсний бүлгийн нян- 25.000		Байгаль хамгаалал. Хөрс.Хот, суурин газрын хөрсний эрүүл ахуйн аюулгүйн үзүүлэлт, бохирдлыг үнэлэх MNS 3297:2019
Агаарын чанар	Тоосжилт (PM10, PSM, PM25) Гадаад болон дотоод орчны дуу чимээ, доргио, чичиргээ Ажлын байрны эрүүл ахуйн үзүүлэлтүүд (тоос дуу чимээ гэрэлтүүлэг, чийгшил, болон физик бохирдлын түвшин) Бохирдлын цэгэн эх үүсвэр (SO ₂ , NO ₂ , CO)	1. Ажлын байрны дотоод орчинд 2. Үйлдвэрийн талбайд шинжилгээ хийх үеийн тухайн орчны нөхцөлийг үнэлж сонголтоор	9 сар мониторингийн цэгүүдээс дээжлэлт хийж лабораторийн шинжилгээнд өгнө	SO ₂ , NO ₂ , CO тоосонцор, дуу чимээ БОАЖ сайдын 2011 оны 10 сарын 10ны өдрийн А-342 дугаар тушаалын хавсралтаар үнийг тооцов	38,000*2*=76 000	Агаарын чанар. MNS 4585:2016 Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ 5885:2008 Хот суурин газрын агаарын чанарыг хянах журам MNS 17.2.3.16-88 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга. MNS 4048:88
Ажиллагсдын эрүүл мэндийн хяналт үнэлгээ	Мэргэжлийн өвчин судлалын үндэсний төвтэй гэрээ байгуулж ажиллана.		Жил бүр	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардалд тусгагдсан		Ажлын байрны нөхцөл, эрүүл ахуй, хөдөлмөрийн нөхцөл болон аюулгүй ажиллагааны талаар баримталдаг Монгол улсын стандартууд
Нийт дүн						308 710

12. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ХУВААРЬ

БОМТ-г БОАЖСайдын 2019 оны 10 сарын 29-ны өдрийн А-618 тоот тушаалаар баталсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын дагуу боловсруулж хянуулан батлуулах ба биелэлтийг тайлагнана. Үүнд:

20-р хорооны ИНХ, үйлдвэр орчмын оршин суугчид тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийг тайлагнана.

Нийслэлийн Байгаль орчны газарт ирэх оны БОМТ болон тухайн жилийн БОМТ-ний хэрэгжилтийг жил бүрийн жилийн эцэст он гарахаас өмнө танилцуулж, холбогдох санал, шүүмжийг авна.

Хүснэгт 18. Нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь

№	Зардлын агуулга	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцах албан тушаалтан	Холбогдох зардал	Зохион байгуулах газар
1	20-р хорооны ИНХ, үйлдвэр орчмын оршин суугчид	Мэдээллийн илтгэл, хэвлэмэл танилцуулга	Төлөвлөгөөт ажлын тайлан, биелэлтийн үр дүн, дараа жилийн БОМТ	10 сарын 15-ны дотор	мэргэжилтэн	200.0	Хорооны иргэдийн танхим
2	Нийслэлийн байгаль орчны газарт	Хэвлэмэл болон цахим тайлан		11 сарын 01-ний дотор	мэргэжилтэн	-	Нийслэлийн Байгаль орчны газар
БОМТ-г тайлагнах ажлын зардлын дүн, мян.төг							200.0

13. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ НИЙТ ЗАРДАЛ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал **4,108.71** мянган төгрөгийн зардал тооцогдож байна.

Хүснэгт 19. Нийт зардал

Менежментийн төлөвлөгөө	Зардлын хэмжээ
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	1 400 000
Нөхөн сэргээлт, тохижилтын төлөвлөгөө	1 300 000
Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	500 000
Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	400 000
Нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төлөвлөгөө	200 000
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал	308 710
Нийт	4 108 710

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь холбогдох хууль, тогтоомж, стандарт, дүрэм журмын хүрээнд боловсруулагдсан энэхүү тайланд төслийн үйл ажиллагааны улмаас үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар өгсөн зөвлөмжийн дагуу ажиллах, нөхөн сэргээлт, байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

Хавсралт

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
000238577

<u>2006.01.16</u> <i>/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /</i>	<u>9011834500</u> <i>/ Хувийн хэргийн дугаар /</i>	
	<u>2626411</u> <i>/ Регистрийн дугаар /</i>	
<u>М Кэй Ай</u> <i>/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /</i>	<u>Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани</u>	
<u>Дүрэм</u> <i>/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /</i>		
<u>Тушаал</u> <i>/ илгээгчийн нэр /</i>	<u>A-50</u> <i>/ дугаар /</i>	<u>2001.02.02</u> <i>/ он, сар, өдөр /</i>
<u>2395</u> <i>/ Код /</i>	<u>Бетон зуурмагийн үйлдвэрлэл</u> <u>Гадаад худалдаа</u> <i>/ Үйл ажиллагааны чиглэл /</i>	
<u>Хугацаагүй</u> <i>/ хугацаа /</i>	<u>1</u> <i>/ гишүүдийн тоо /</i>	<u>1,168,943.50</u> <i>/ хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /</i>
<u>Улаанбаатар, Сүхбаатар, 1-р хороо, ЮБИ март, 510 тоот, Утас1: 91110093, Утас2: . Факс:</u> <i>/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяв /</i>		
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГАЗАР <i>/ Бүртгэсэн байгууллагын нэр /</i>		
УЛСЫН БҮРТГЭГЧ С.ЦОЛМОН <i>/ тэмдэг /</i> <i>/ гарын үсэг /</i>		
Гэрчилгээ бахин олгосон 2021 он 12 сар 16 өдөр		

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажилтан тэмдэг
1	Маждаа овогтой Мандахбаяр-г Гүйцэтгэх захирал-р сонгосон(томилсон)-ыг бүртгэв.	2016.02.12	
2	Дахин гэрчилгээ олгов.	2021.12.16	

Энэхүү гэрчилгээг хуурамчаар үйлдсэн этгээдэд Монгол Улсын хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ засвартай бол хүчингүй.

000238577

Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын
2021 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрийн
А/154 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралт

ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ДҮГНЭЛТ

Дугаар **0013071**

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр: *"М Кэй Ай" ХХК*

Хаяг: *С.Х.Д-ийн 10-р хороо, Хүннү мнэгд Сэрүүн урд*

Ажлын байрны зориулалт, үйл ажиллагааны чиглэл: *Үйлдвэр*
Бетон зуурмагийн үйлдвэр

Барилга байгууламжид гал унтраах тоног төхөөрөмж, /гал унтраах автомат болон дохиоллын систем, утаа зайлуулах систем, усан хангамж/ анхан шатны багаж хэрэгсэл, бодис материал зэргийг байрлуулан ашиглахад энэхүү дүгнэлтийг олгоно.
/Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.3/
/Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.1.4/

Олгосон: *2023* он *10* сар *10* өдөр
Хүчинтэй хугацаа: *2025* он *10* сар *10* өдөр хүртэл

Дүгнэлт олгосон:
... аймга, нийслэлийн Онцгой байдлын газар /хэлтсийн/
дарга *Хурандаа* цолтой *[Signature]* *А. Алтанарх*

Дүгнэлт гаргасан:
... аймга, нийслэлийн Онцгой байдлын газар /хэлтсийн/
Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагч: *[Signature]* цолтой *Т. Цолмсайхан*

/Тэмлэг дарна

ХОГ ХАЯГДЛЫН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХУРААМЖИЙГ ХУРААХ, ТЭЭВЭРЛЭХ ГЭРЭЭ

НЭГ. ГЭРЭЭНИЙ ЗОРИЛГО

1.1 Засаг даргатай байгуулсан гэрээний дагуу дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуй нэгж, төсөвт болон төрийн бус байгууллагуудын ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг цуглуулж ачих, эвэрлэх, үйлчилгээний хураамжийг төвлөрүүлэхэд энэхүү гэрээний зорилго оршино.

ХОЁР. ГЭРЭЭНИЙ ҮНДЭСЛЭЛ

2.1 Монгол улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.10, 2017 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдрийн шинэчилсэн найруулга Хог хаягдлын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйл, 10 дугаар зүйл, 14 дүгээр зүйлийн 14.2, 41 дүгээр зүйлийн 41.1, 41.3, 41.5, 41.8, 43 дугаар зүйл, Татварын ерөнхий хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.23, Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн баталсан “Хог тээвэрлэгчийг сонгон шалгаруулах, санхүүжүүлэх, үйлчилгээний хураамжийг төвлөрүүлэхэд мөрдөх журам”, Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны 2022 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдрийн 10/01 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн дор дурдсан нөхцөлүүдийг харилцан хиролцож байгуулав.

2.2 Энэхүү гэрээг

НЭГ ТАЛААС: Сонгинохайрхан дүүргийн татварын хэлтэс /цаашид татварын байцаагч гэх/, Сонгинохайрхан дүүргийн Засаг даргын дэргэдэх “Тохижилт Цэвэрлэгээ Үйлчилгээ” ОНГААТҮГ /цаашид тээвэрлэгч гэх/с

НӨГӨӨ М КЭЙ АЙ /2826411/ **ТАЛААС:** иргэн, аж ахуй нэгж, албан байгууллага /доогуур зурах/ БЭРЭН ЗЭВЭРЛЭГ үйл ажиллагааны чиглэлтэй /цаашид үйлчлүүлэгч гэх/ нар харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.

ГУРАВ. ГЭРЭЭНИЙ ХУГАЦАА

3.1 2023 оны 01-р сарын 01-ны өдрөөс эхлэн 2023 оны 12-р сарын 31 өдрийг дуустал хүчин төгөлдөр үйлчилнэ.

ДӨРӨВ. ТАТВАРЫН ХЭЛТСИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

4.1 Татварын хууль тогтоомжид заасны дагуу татварын байцаагч нь сар бүрийн 25-ны дотор гэрээнд заасан үнийн дүнгээр хог хаягдлын хураамжийг хураан авах эрхтэй.

4.2 Гэрээнд зааснаар үйлчлүүлэгч нь гэрээний үүргийг биелүүлээгүй болон биелүүлэхээс татгалзсан тохиолдолд татварын алба нь Татварын ерөнхий хуулийн 55 дугаар зүйлээс 73 дугаар зүйлд заасан процесс ажиллагааг хийх эрхтэй.

4.3 Аж ахуй нэгж, байгууллагын авлага, өглөгийн мэдээг 7 хоног бүрийн 3 дахь өдөр тээвэрлэгч байгууллагатай тооцоо нийлж байх үүрэгтэй.

4.4 Татварын байцаагч нь аж ахуй нэгж байгууллага бүрээс хог хаягдлын хураамжийг тогтсон хугацаанд, тогтмол хурааж тээвэрлэгч байгууллагын ажилт хийх боломжийг хангах үүрэгтэй.

4.5 Аж ахуй нэгжээс нэхэмжлэлээр хураасан хог хаягдлын хураамжийн задаргааг тээвэрлэгч байгууллагад дараа сарын 3-ны дотор аж ахуй нэгж, байгууллага гаргаж өгөх.

ТАВ. ТЭЭВЭРЛЭГЧ БАЙГУУЛЛАГЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

5.1 Тээвэрлэлт хийсэн аж ахуй нэгж, байгууллагын авлага, өглөгийн мэдээг 7 хоног бүрийн 3 дахь өдөр Татварын хэлтэстэй тооцоо нийлж байх үүрэгтэй.

5.2 Гэрээний үнийн дүн болон ачуулж байгаа хог, тээвэрлэлтийн зардал бодит байдал дээрээ хоорондоо нийцэхгүй тохиолдолд тээвэрлэгч байгууллагаас татварын хэлтэст Сонгинохайрхан дүүргийн ИТХ-ийн 10/01 дугаар тогтоолд заасан тарифын дагуу үнийн санал гаргаж гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулах эрхтэй.

5.3 Үйлчлүүлэгчийн хог хаягдлыг тээвэрлэгчтэй холбоотой гомдол гаргавал тооцоо нийлж, протокол үйлдэж, тээвэрлэлтийн баримтаар нотлогдоогүй бол хохирлыг тээвэрлэгч байгууллага барагдуулах үүрэгтэй.

5.4 Хог хаягдлын ачилт хийсэн хуудас, нэхэмжлэлийг сар бүрийн 20-ны дотор Татварын хэлтэст өгч ачилт хийсэн аж ахуй нэгж, иргэн, албан байгууллагын мэдээллийг гаргаж өгөх үүрэгтэй.

5.5 Тээвэрлэгч байгууллага нь Татварын хэлтэстэй тооцоо нийлсний үндсэн дээр хог хаягдлын хураамжаа 3 сарваас дээш төлөөгүй иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын хогийг тээвэрлэхгүй.

ЗУРГАА, ҮЙЛЧЛҮҮЛЭГЧИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

6.1 Өөрийн гаргасан ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг тогтсон хогийн цэгт хаях болон өвөр хэмжээнээс хамаарч хогны захиалгыг урьд өдөр нь тээвэрлэгч байгууллагын 70000818, дугаарын утсанд ажлын цагаар дуудлага өгнө. Гэрээнд заасан тарифийн дагуу тогтмол рейсийн тоогоор тээвэрлүүлэх.

6.2 Татварын байцаагчаас хог хаягдлын хураамж тушаасан баримт, Тээвэрлэгч байгууллагаас хог хаягдлыг ачуулсан баримтыг шаардан авах эрхтэй.

6.3 Захиалгаар болон тогтсон хуваарийн дагуу очсон тээвэрлэгч авто машиныг хоосон буцвасан, халуун үнс нурамтай, цогтой, хөлдүү хог хаягдал зэргээс шалтгаалж хог ачих, тээвэрлэх, нөхцөл боломжийг бүрдүүлээгүй, тохиолдолд гарсан зардлыг тухайн аж ахуй нэгж байгууллага болон иргэн өөрөө хариуцна.

6.4 Үйлчлүүлэгч нь тогтсон хугацаанд татварын байцаагчид гэрээний дагуу хог хаягдлын хураамжийг төлж байх. Тээвэрлэгч байгууллагад тогтсон хугацаанд, зориулалтын цэгээс, уут саванд хийсэн хог хаягдлыг саадгүй ачуулах үүрэгтэй.

6.5 Ажиллаагүй гэсэн шалтгаанаар хог хаягдлын хураамж төлөөгүй аж ахуй нэгж, иргэн, албан байгууллага тухайн харьяалагдах хорооноос ажиллаагүй гэсэн албан бичиг авч баримтжуулах үүрэгтэй.

6.6 Хог хаягдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2.2-т заасны дагуу шаардлага хангасан зориулалтын хогийн савтай байх үүрэгтэй.

ДОЛОО. ТӨЛБӨР ТООЦОО

7.1 Эрх зүйн баримт бичиг болон стандартад өөрчлөлт орсон тухайн цаг үед гэрээ байгуулсан талуудаас санал оруулах нь нээлттэй.

7.2 Үйлчлүүлэгч /Ирейсийн/ үйлчилгээний хураамжийг Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 10/01 дугаар тогтоолоор тогтоосон тарифын дагуу /сар бүрийн.....төгрөг/, /улиралд.....төгрөг/, /жилд.....төгрөг/, /захиалгаар 150,000 төгрөг/ төлбөрийг төлнө.

7.3 Татвар төлөгч нь хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг төлбөрийн даалгаврыг үүсэн банкинд төлнө.

7.4 Татварын хэлтэс нь хураасан мөнгөн дүн болон төлбөр өгсөн аж ахуй нэгж, байгууллагын нэрсийг сар бүрийн 05-ны дотор гаргаж, тооцоо нийлсэн актаар баталгаажуулах үүрэгтэй.

7.5 Хүний гараар ачих боломжгүй, тусгай техник хэрэгсэл ашиглах шаардлагатай хогийг тээвэрлэгч байгууллагаас тусгай машин, техник гаргаж ачуулсан тохиолдолд гарах зардлыг хариуцсан этгээдээр нэмж гаргуулна.

НАЙМ. ГЭРЭЭ ЗӨРЧИГЧИД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

8.1 Энэхүү гэрээтэй холбоотой гарсан маргааныг харилцан тохиролцох бөгөөд шийдвэрлэж чадахгүй нөхцөлд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлнэ.

8.2 Гэрээний биелэлт дээр татварын хэлтэс тээвэрлэгч, үйлчлүүлэгч байгууллагууд харилцан хяналтавьж ажиллана.

8.3 Үйлчлүүлэгч автомашинд сул зогсолт үүсгэж, буцаасан тохиолдолд хураамжийн үнийн 50 хувийг тээвэрлэгчид төлөх үүрэгтэй.

8.4 Энэхүү гэрээний 4.4-д заасныг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгуулах, Хог хаягдлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлд заасны дагуу арга хэмжээг авна.

8.5 Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг хугацаандаа төлөөгүй тохиолдолд хугацаа хэтэрсэн хоног тутамд 0,5 хувиар алданги тооцно.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН

Сонгинохайрхан дүүргийн “Төхижилт цэвэрлэгээ үйлчилгээний төв ОНБААТҮГ” төлөөлж:

Албан тушаал: Хуулийн зөвлөх

Нэр: Ж. Амарсанаа

Гарын үсэг /...../

Аж ахуй нэгж, байгууллагыг төлөөлж:

Албан тушаал: Үйлдвэрлэл

Нэр: Мөнхбаяр

Гарын үсэг /...../

Утас: 91111193

Хаяг: СХД - 60P ХОРОО, ОРБИТ.

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ
ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН
ЗАХИРГАА

16050 Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2 дугаар хороо,
Чингүнжавын гудамж, Туул голын сав газрын захиргааны байр,
Утас: 7000-3714, Факс: (976) 7000-3714
E-mail: TuulRBA@gmail.com

2023.07.06 № 04/399

танай 2023.07.04-ны № 24/2023 -т

“М КЭЙ АЙ” ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ
М.МАНДАХБАЯР ТАНАА

Монгол Улсын Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх заалт, танай компанийн 2023 оны 07 дугаар сарын 04-ний өдрийн 24/2023 дугаартай албан бичгийг үндэслэн холбогдох баримт бичгүүдийг судалж үзээд, “Бетон зуурмаг үйлдвэр”-ийн 2023 оны ус ашиглуулах дүгнэлтийг гарган хүргүүлж байна.

Ус ашиглуулах дүгнэлтээр тавигдсан шаардлагын хэрэгжилтийг хангаж ажиллана уу.

Хувийг, Нийслэлийн Байгаль орчны газар, Сонгинохайрхан дүүргийн Татварын хэлтэст.

Хавсралт 3 хуудастай, 1 хувь.

УСНЫ НӨӨЦ, УС АШИГЛАЛТЫГ
ЗОХИЦУУЛАХ АЛБАНЫ ДАРГА П.ЭНХБАЯР

БАТЛАВ.
НИЙСЛЭЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
ГАЗРЫН ДАРГА

БАТЛАВ.
“М КЕЙ АЙ” ХХК-ийн ГҮЙЦЭТГЭХ
ЗАХИРАЛ

УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ

2023 оны 9-р сарын 25-ны өдөр

Дугаар 2023/29

Улаанбаатар хот

Нэг. Ерөнхий зүйл:

Усны тухай хуулийн 28.4, 28.6, 28.7, 29.1-д заасны дагуу Туул голын сав газрын захиргааны 2023 оны 07-р сарын 06-ны өдрийн 04/399 дугаартай ус ашиглуулах дүгнэлт, Нийслэлийн Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн газар/хуучин нэрээр/-ын даргын 2015 оны 11-р сарын 05-ны өдрийн А/101 дугаартай ус ашиглах зөвшөөрлийг үндэслэн: Ус ашиглуулагчийг төлөөлж Нийслэлийн Байгаль орчны газрын Ойн хэлтсийн мэргэжилтэн Түвшинжаргал овогтой Эрдэнэтуул, Ус ашиглагчийг төлөөлж нийслэлийн Сонгинохайрхан 20-р хороо "Хүнс трейд" ХХК-ийн эзэмшил газарт 9019007128 дугаартай улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй, 2626411 регистрийн дугаартай "М Кей Ай" ХХК-ийг төлөөлж менежер М.Отгонбаяр нар ус ашиглах талаар тохиролцон энэхүү гэрээг 2023 оны 1 дүгээр сарын 1-ээс нөхөн тооцож 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ыг дуустал 1 жилийн хугацаатайгаар байгуулав.

Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл:

2.1 Ус ашиглах зориулалт: М-100, М-150, М-200, М-250 М-300, М-400, М-500 маркийн бетон зуурмаг үйлдвэрлэхэд усыг авч ашиглана.

2.2 Ашиглах усны хэмжээ:

2.2.1 Унд-ахуй, м³/жил:.....Унд ахуйд хэрэглэх усыг зөврөөр авч хэрэглэдэг.....

2.2.2 Үйлдвэрлэл, м³/жил:.....2023 оны дүгнэлтээр жилд 9000.0 м³.....

2.2.3 Зүлэг талбайн усалгаа м³/ жил:.....

2.2.4 Эмчилгээ, сувилгаа, хүн/ хоног:.....

2.3 Усны чанар, найрлага: 2023 он 9 дугаар сарын 10 дотор усны хими бактерилогийн шинжилгээг хийлгэж дүгнэлт гаргуулах шаардлагатай.

2.4 Усны эх үүсвэрийн:

2.4.1 Байршил: Сонгинохайрхан дүүрэг 20-р хороо "Хүнс трейд" ХХК-ийн эзэмшил газарт

2.4.2 Солбицол: Худаг-47°54'28.76"N, 106°44'50.49"E

2.4.3 Барилга байгууламж: Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд зориулан гаргасан гүн өрмийн худгаас өөр усны барилга байгууламж байхгүй.

2.4.5 Тоног төхөөрөмжийн нэр, марк: ЭЦВ-8-25-100 маркийн усны насос суурилуулсан.

БНСУ-д үйлдвэрлэсэн бетон зуурмаг үйлдвэрлэх үзель. 60 м эзэлхүүнтэй ус нөөцлөх сангаас 100 мм голчтой, 15-20 м урттай ган хоолойгоор бетон зуурмагийн үзелийн хэсэгт холбогдсон.

2.4.6 Хүчин чадал: Цагт 150 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэх хүчин чадалтай.

2.5 Хаягдал усны:

2.5.1 Стандартын шаардлага: "Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага" MNS 6561:2015 стандартын шаардлагыг хангасан хаягдал усыг төвийн коллекторт нийлүүлэх.

2.5.2 Хаях цэгийн байршил: Ус сувгийн удирдах газрын Орбитын хэсгийн зөвшөөрөгдсөн цэгт төвлөрсөн бохирын шугаманд нийлүүлдэг.

2.5.3 Солбицол:.....47°54'30.66"N, 106°44'49.97"E.....

2.6 Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ: Усны биохимийн шинжилгээний дүнг хавсаргана.

2.6.1 Жинлэгдэх бодис, кг: .....

2.6.2 Органик бодис, кг: .....

2.6.3 Эрдэс бодис, кг: .....

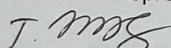
- 2.6.4 Хүнд метал, кг:.....
- 2.6.5 Аюултай бохирдуулах бодис, бодис, гр:.....
- 2.7 Бохир ус цэвэрлэх барилга байгууламжийн байршил, хүчин чадал, технологи, цэвэрлэх арга, цэвэрлэгээний түвшин: Ахуйн бохирыг 10 м³ эзэлхүүнтэй төмөр санд хуримтлуулж зөөвөрлөн зайлуулдаг.
- 2.8 Усны эх үүсвэрийг хамгаалах, усны нөөц хомсдох, бохирдохоос сэргийлэх арга хэмжээ, түүнд зарцуулах хөрөнгийн хэмжээ: Жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд усны нөөцийг хамгаалахад зарцуулах хөрөнгийн хэмжээг тусгаж хэрэгжүүлж ажиллах.
- 2.9 Усны тоолуурын:
- 2.9.1 Төрөл, нэр, дугаар:.....201900817 дугаартай.....
- 2.9.2 Загвар:.....LXLG-100.....
- 2.9.3 Тоолуурын тоо:.....1.....
- 2.9.4 Суурилуулсан байгууллага, огноо:.....2019.05.23.....
- 2.9.5 Тоолуурын заалт:.....2022.12.01-ны өдрийн байдлаар 06681 м³.....
- 2.10 Ус ашигласны нэгж төлбөрийн хэмжээ: 2023 оны Усны нөөц ашигласны төлбөрийг “Усны экологи, эдийн засгийн үнэлгээг шинэчлэн батлах тухай” Монгол Улсын Засгийн Газрын 2011 оны 302 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт, “Усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь хэмжээг тогтоох, хөнгөлөх тухай”, “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай” 326, 327 дугаар тогтоолын дагуу 06681 м³-ээс хойш тоолуурын заалтаар тооцон Сонгинохайрхан дүүргийн Татварын хэлтсийн дансанд төвлөрүүлнэ. 1 м³ усны төлбөр 188.8 төг
- 2.11. Хаягдал усан дахь нэгж бохирдуулах бодист ногдох төлбөрийн хэмжээ: .....-.....
Гурав. Талуудын эрх, үүрэг:
Гэрээ байгуулагч талууд нь Усны тухай хуулийн 7.5, 10.1.18, 13.1.1, 13.1.5, 18.1.4, 19.1.2, 19.1.4, 26.1, 30.1, 30.2, 31.1-д заасан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

Дөрөв. Бусад:

- 4.1 Гэрээ нь талууд гарын үсэг зурж, тамга, тэмдэг дарж баталгаажуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.
- 4.2 Ус ашиглуулах дүгнэлт, ус ашиглах зөвшөөрөл, хаягдал усны талаарх дүгнэлт, хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөл нь гэрээний салшгүй хэсэг байна.
- 4.3 Гэрээний биелэлтийг жил бүр дүгнэж, тэмдэглэл үйлдэнэ.
- 4.4 Талуудын тохиролцсоноор гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болох ба бичгээр үйлдэнэ.
- 4.5 Гэрээг дор дурдсан үндэслэлээр хугацаанаас нь өмнө цуцалж болно;
- 4.5.1 Ашиглаж байгаа усны эх үүсвэр тусгай хэрэгцээнд шилжсэн;
- 4.5.2 Аль нэг тал татан буугдсан бол;
- 4.6 Талуудын хооронд үүссэн маргааныг эвийн журмаар шийдвэрлэхийг эрхэмлэх бөгөөд эс зөвшөөрвөл холбогдох шатны шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж:
Нийслэлийн Байгаль орчны газрын
Ойн хэлтсийн мэргэжилтэн

 Т.Эрдэнэтуул

Хаяг: ЧД, Ж.Самбуугийн гудамж
Нийслэлийн Төр захиргааны 3 байр
Харилцах утас: 318003

Ус ашиглагчийг төлөөлж:
“М Кей Ай” ХХК-ны менежер

 М.Отгонбаяр

Хаяг: СБД 1-р хороо УБ март ХҮТ-ийн
510 тоот
Харилцах утас: 91111097, 77771093

ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
“М КЭЙ АЙ” ХХК-ИЙН
УС АШИГЛУУЛАХ ДҮГНЭЛТ

2023 оны 07. дугаар
сарын 06-ний өдөр

Дугаар УАД 23/...60

Улаанбаатар хот
утас: 7000-3716, 7000-3714

1. Аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр хаяг, утас факс, улсын бүртгэлийн дугаар болон регистрийн дугаар :

- “М Кэй Ай” ХХК, Гүйцэтгэх захирал М.Мандахбаяр, утас 8881-3668, 9111-1097 Улсын бүртгэлийн дугаар 9011834500, Регистрийн дугаар 2626411.

2. Төслийн нэр, байршил, харьяалагдах сав газар:

- “М Кэй Ай” ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэр нь Сонгинохайрхан дүүргийн 20-р хорооны нутагт, байрлах “Хүнс Трейд” ХХК-ийн 0002459 дугаар бүхий гэрчилгээтэй газрыг түрээслэн үйл ажиллагаа явуулдаг. Солбицол: 47°54'28.67", 106°44'45.6.

3. Төсөл хэрэгжүүлэгч:

- “М Кэй Ай” ХХК.

4. Тусгай зөвшөөрлийн дугаар болон талбайн координат /X;Y/:

- Барилга хот байгуулалтын яамнаас 2018 онд олгосон МҮ 14-051/18 тоот тусгай зөвшөөрлөөр үйл ажиллагаа явуулдаг.

5. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний нэр төрөл зориулалт:

- M150, M200, M250, M300, M350, M400, M450, M500 маркийн барилгын бетон зуурмаг үйлдвэрлэж, барилгын талбайд тээвэрлэх, бетон зуурмаг шахагч насост машинаар үйлчлэх үйл ажиллагаа явуулдаг.

6. Үйлдвэрийн техник, технологи /ажиллах горим, хүчин чадал/:

- Үйлдвэр нь цагт 150 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэх хүчин чадалтай. Хоногт 1 ээлжээр 8-12 цаг ажилладаг. Үйлдвэрийн үйл ажиллагаа захиалга, эрэлтээс хамаарч жилд дунджаар 6 сар буюу ≈150-180 хоног ажиллана.

7. Үйлдвэрлэх, боловсруулах бүтээгдэхүүний хэмжээ:

- Үйлдвэр нь 2023 онд 30'000.0 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэхээр төлөвлөсөн /Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн 2 дугаар бүлгийн II-1 дүгээр хуудасыг үндэслэв/.

8. Усны эх үүсвэр, нөөц, чанар, хоногт ашиглах хэмжээ:

- Ус хангамжийн эх үүсвэрт ашигладаг худгийн мэдээлэл:

Худгийн дугаар	Солбицол	Гүн, метр	Ундарга, л/сек	Гаргасан он
2	47°54'28.76" 106°44'50.49"	25.0	8.0	2011

2023 онд үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний хэмжээгээр тооцоход хоногт дунджаар 61.0 м³ ус ашиглаж байна.

9. Усны барилга байгууламжууд /нэр, хүчин чадал, хэмжээ, хийц, дамжуулах шугам сүлжээний урт диаметр/:

- Үйлдвэрийн ус хангамжийн зориулалтаар гаргасан 1 гүний худгаас өөр усны барилга байгууламж ашигладаггүй.

10. Худаг, өргөлтийн станцууд, усны тоолуур /Насосны хүчин чадал, марк/:

- Худагт Стандарт, хэмжил зүйн газраас 2021 оны 07 дугаар сард баталгаажуулсан LXLG загварын 100 мм-ийн голчтой 201900817 дугаартай тоолуур суурилуулсан.

- Тоолуурын хэвийн ажиллагааг хангаж, заалтын тэмдэглэгээг тогтмол хөтөлж, баталгаажуулах шаардлагатай.

11. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ, нөхцөл:

- Үйлдвэр нь Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг 2019 онд “Эхмонголын байгаль” ХХК гүйцэтгэж, Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын ямаар

батлуулсан байна. Цаашид байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн 3 дугаар бүлгийн 3.2.3-д заасны дагуу усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арилгах гэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллах шаардлагатай.

12. Онцгой нөхцөл:

- “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 6561:2015” стандартаас давсан бохирдолтой хаягдал усыг төвлөрсөн сүлжээнд нийлүүлсэн тохиолдолд Усны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.6 дахь заалтын дагуу ус ашиглах эрх цуцлагдах нөхцөл үүсэхийг анхаарах;

- Ус хангамжийн худгаас улирал бүр дээж авч итгэмжлэгдсэн лабораторит шинжилгээ хийлгэж, “Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS 0900:2018” стандартын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлох, шинжилгээний дүнг тайланд хавсаргаж, Туул голын сав газрын захиргаанд ирүүлэх.

13. Холбогдох хууль, дүрэм, журам, норм стандартын дагуу усны зарцуулалтыг тооцох:

- 2023 онд үйлдвэр нь 30'000.0 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэхээр төлөвлөсөн, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм”-оор тооцов.

1 м³ бетон зуурмаг үйлдвэрлэхэд зарцуулах усны хэмжээ: 0.3 м³ /Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалын 6 дугаар хавсралт/.

2023 онд ашиглах үйлдвэрийн усны хэрэглээг урьдчилан тооцоход:

-Үйлдвэрийн ажилчдын үнд ахуйн усны хэрэглээ:

11 хүн x 80 л/хүн x 180 хон = 158.4 м³/жил.

-Технологийн усны хэрэглээнд:

30'000.0 м³ x 0.3 м³ = 9'000.0 м³/жил.

Нийт усны хэрэглээ: 9'000.0 м³/жил + 158.4 м³/жил = 9'158.4 м³/жил

Төлбөр ногдох ус- 9'158.4 м³/жил - 158.4 м³/жил = 9'000.0 м³/жил.

14. Холбогдох хууль, тогтоол шийдвэрийн дагуу ногдуулах усны нөөцийн төлбөрийн хэмжээ:

- Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.1-т заасны дагуу үнд, ахуйд ашиглах 158.4 м³/жил усыг төлбөрөөс чөлөөлнө.

- Засгийн газрын 2011 оны 302 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Усны экологи, эдийн засгийн суурь үнэлгээ”, Засгийн газрын 2013 оны 326 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь хэмжээ”, Засгийн газрын 2013 оны 327 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Ашиглалтын зориулалтыг тооцох итгэлцүүр”-ийг тус тус үндэслэн тооцоход, үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах 1 м³ усны нөөцийн төлбөрт:

9'440 төг/м³ x 20% x 0.1 = 188.8 төгрөг

9'440 төг/м³-Туул голын сав газарт тогтоосон газрын доорх усны экологи, эдийн засгийн суурь үнэлгээ;

20% - Барилга, барилгын материалын үйлдвэрлэлийн зориулалтаар усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь, хэмжээ;

0.1 - Барилга, барилгын материалын үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашигласан усны шоометр тутамд ашиглалтын зориулалтыг тооцох итгэлцүүр.

2023 онд ашиглах усны нөөцийн төлбөрийг урьдчилан тооцоход:

9'000.0 м³/жил x 188.8 төг = 1'699'200 /Нэг сая зургаан зуун ерэн есөн мянга хоёр зуун/ төгрөг

Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.2-т заасны дагуу усны нөөцийн төлбөрийн орлогыг дараа сарын 10-ны өдрийн дотор ус ашиглах дүгнэлтээр тогтоосон хувь хэмжээгээр (188.8 төг) Сонгинохайрхан дүүргийн Татварын хэлтсийн дансанд төвлөрүүлнэ.

15. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд усны нөөцийг хэмнэх, эргүүлж ашиглах даалгавар:

- Бохир ус хуримтлуулах сан болон шугам хоолойн битүүмжлэл алдагдах, бохир ус хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж ажиллах;

- Машин механизмын шатах, тослох материалыг ил задгай асгах, хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж ажиллах.

16. Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээний талаарх зөвлөмж:

- Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.6, 29 дүгээр зүйлийн 29.1-д заасны дагуу Нийслэлийн Байгаль орчны газраас ус ашиглах зөвшөөрөл авч, гэрээ байгуулах;

- Ус ашиглуулах дүгнэлтээр ногдуулсан усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг хугацаанд нь төлөхгүй үйл ажиллагаа явуулбал Усны тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3.3 дахь заалтын дагуу ус ашиглах эрх цуцлагдах, Зөрчлийн тухай хуулийн 7.15 дугаар зүйлийн дагуу харууцлага хүлээх нөхцөл үүсдэгийг анхаарч ажиллах;

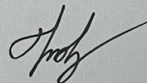
- Усны тоолуурын заалтын баталгаа алдагдсан, тоолуурыг шугам хоолойноос салгасан, тоолуургүй үйл ажиллагаа явуулсан тохиолдолд усны нөөц ашигласны төлбөрийг Байгаль орчин, ногоон хөгжил аялал жуулчлалын Сайдын 2015 оны А-301 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм”-оор тооцож ногдуулахыг анхаарах;

- Гэрээнд зааснаас илүү ашигласан усанд Засгийн газрын 2018 оны 391 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөр тооцох журам”-ын дагуу шатлан өсгөх хэлбэрээр тооцно;

- Усны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5, 17 дугаар зүйлийн 17.1.5-д заасны дагуу сав газрын усны мэдээллийн дэд сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай мэдээ тайлан, ус ашиглах зөвшөөрөл, гэрээ, усны нөөц ашигласны төлбөрийн баримт, ус ашиглалтын тайланг 2023 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн дотор Туул голын сав газрын захиргаанд ирүүлнэ;

- Цаашид ус ашиглуулах дүгнэлтийг тухайн жилийн эхний хагас жилд багтаан жил бүр гаргуулж байхыг анхаарах.

БОЛОВСРУУЛСАН:
УНУАЗА-НЫ АХЛАХ МЭРГЭЖИЛТЭН

Д.УРАНЧИМЭГ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ
ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН
ЗАХИРГАА

16050 Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2 дугаар хороо,
Чингүнжавын гудамж, Туул голын сав газрын захиргааны байр,
Утас: 7000-3714, Факс: (976) 7000-3714
E-mail: TuulRBA@gmail.com

2023.07.06 № 04/400
танай 2023.07.04-ны № д5/2023 -т

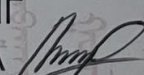
“М КЭЙ АЙ” ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ
М.МАНДАХБАЯР ТАНАА

Монгол Улсын Усны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь заалт, Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1, 6 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалт, 2023 оны 07 дугаар сарын 04-ний өдрийн 25/2023 дугаартай албан бичгийн дагуу танай компанийн “Бетон зуурмаг үйлдвэр”-ийн 2022 оны хаягдал усны дүгнэлтийг гарган хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хаягдал усны дүгнэлтээр тавигдсан шаардлагыг хангаж ажиллана уу.

Хувийг, Сонгинохайрхан дүүргийн Засаг дарга, Сонгинохайрхан дүүргийн Татварын хэлтэст.

Хавсралт 2. хуудастай, 2. хувь.

УСНЫ НӨӨЦ, УС АШИГЛАЛТЫГ
ЗОХИЦУУЛАХ АЛБАНЫ ДАРГА П.ЭНХБАЯР

5633648
УЖА0053

ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
“М КЭЙ АЙ” ХХК-ИЙН
ХАЯГДАЛ УСНЫ ДҮГНЭЛТ

2023 оны ᠙^д дугаар
сарын ᠒᠖

Дугаар ХУ 23/10᠓

Улаанбаатар хот
Утас:70003714, 70003716

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

1.Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, утас факс, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар:

- “М Кэй Ай” ХХК, Гүйцэтгэх захирал М.Мандахбаяр, утас 8881-3668, 9111-1097 Улсын бүртгэлийн дугаар 9011834500, Регистрийн дугаар 2626411.

2.Төслийн нэр, байршил:

- “М Кэй Ай” ХХК-ийн бетон зуурмагийн үйлдвэр нь Сонгинохайрхан дүүргийн 20-р хорооны нутагт, байрлах “Хүнс Трейд” ХХК-ийн 0002459 дугаар бүхий гэрчилгээтэй газрыг түрээслэн үйл ажиллагаа явуулдаг. Солбицол: 47°54'28.67", 106°44'45.6.

3.Хаягдал ус хаях цэгийн байршил, координат:

- Ажилчдын унд ахуйн хэрэглээнээс гарч буй бохир усыг бетон доторлогоотой санд хуримтлуулж, автоцистернээр зөөвөрлөн хотын бохир усны өмнөд коллекторын зориулалтын худагт нийлүүлдэг. Бохир ус татан зайлуулах гэрээг “Ус сувгийн удирдах газар”-тай байгуулсан.

4. Цэвэрлэгээний арга, түвшин:

- Хаягдал бохир усыг дахин цэвэршүүлэн ашигладаггүй.

5. Хаягдал усны хэмжээ, бохирдуулах бодис:

- Тус компанийн хаягдал усны хэмжээг "Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм"-оор тооцов. Жилд 158.4.0 м³/жил.

6.Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ, төрөл:

- Бохирдуулах бодисын хэмжээг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайд, Барилга хот байгуулалтын Сайдын 2019 оны А-816/218 дугаар хамтарсан тушаалаар батлагдсан “Хаягдал усанд агуулагдах бохирдуулах бодисын жишиг хэмжээг тогтоох тухай” жишиг хэмжээгээр тооцов. Бохирдуулах бодисын төрөл, Органик бодис /Химийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч/, Бохирдуулах бодисын жишиг хэмжээ: 1.50 кг/м³

7. Ус бохирдуулсны төлбөрийн тооцоо:

- Үйлдвэрийн унд, ахуйн хаягдал усны хэрэглээ: 11 хүн х 80 л/хүн х 180 хон = 158.4 м³

Хаягдал усны хэмжээ (м ³)	Жишиг хэмжээ (кг/м ³)	Бохирдуулах бодис (кг)	Ус бохирдуулсны төлбөр (төг/кг)	Нийт төлбөр, төг
158.4.0 м ³	1.50	238.0	50.0	11'900.0

- Ус бохирдуулсны төлбөр: 11'900.0 /Арван нэгэн мянга есөн зуун/ төгрөгийг Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.4.10, Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д заасны дагуу 2023 оны 7 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор харьяалах Татварын хэлтсийн дансанд төвлөрүүлнэ.

8. Хууль тогтоомж, дүрэм журам, норм стандартын талаар зөвлөмж:

- “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 6561:2015” стандартаас давсан бохирдолтой хаягдал усыг төвлөрсөн сүлжээнд нийлүүлсэн тохиолдолд Усны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.6 дахь заалтын дагуу ус ашиглах эрх цуцлагдах нөхцөл үүсэхийг анхаарах;

- Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн Сайдын 2013 оны А-156 дугаар тушаалаар батлагдсан “Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам”-ын 2.1.4, 3.6.1 дэх заалтын дагуу хаягдал усны эх үүсвэрийг тоолууржуулах.

9. Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээний талаарх зөвлөмж:

2023 оны.....-р сарын .....-ний өдрийн .....
дугаартай ус ашиглуулах гэрээний хавсралт

Усны төлбөрийн тооцоо

Д.д	Гэрээ байгуулсан он	Ашигласан усны хэмжээ			Усны нөөц ашигласны төлбөр /төг/	Тайлбар
		Сав газрын дүгнэлтээр /м ³ /	Тоолуурын заалтаар /м ³ /			
			Жилийн эхэнд	Жилийн сүүлд		
1.	2020	5232.0	002721	002763	7929.60 төг	2020/04 дугаартай гэрээ байгуулсан.
2.	2021	5232.0	002763	004590	1827м ³ ус ашиглаж 344,937.2 Төгрөгний усны төлбөр төлсөн байна	2021/25 дугаартай ус ашиглах гэрээ байгуулсан.
3	2022	2000	004590	06681	2091м ³ ус ашиглаж 394780.8 Төгрөгний усны төлбөр төлсөн байна.	2022 онд 2022/16 дугаартай ус ашиглах гэрээ байгуулсан.
4	2023	9000	008165			2023 онд 2023/24 дугаартай ус ашиглах гэрээ байгуулсан.